

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

2
КЛАС

ЧАСТИНА 1

Інна Большаякова

Українська мова та читання
підручник для 2 класу закладів загальної середньої
освіти (у 2-х частинах)

Частина 1

Видавництво «Ранок»

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна

**Державний
Прапор
України**

**Державний
Герб
України**

**Державною мовою
в Україні
є українська мова**
Конституція України
(розділ 1, стаття 10)

Державний Гімн України

Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженъки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Інна Большикова

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

rnk.com.ua/105989

Інтерактивний
електронний
додаток до
підручника

Київ • Харків
Видавництво «Ранок»

УДК 811.161.2:028.1(075.2)

Б 79

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2025 № 345)

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна

Ілюстрації Ольги Рибцової

Большакова І. О.

Б 79 Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 /
І. О. Большакова. — Х.: Вид-во «Ранок», 2025. — 128 с. : іл.

УДК 811.161.2:028.1(075.2)

© Большакова І. О., 2025
© Рибцова О. А., ілюстрації, 2025
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2025

ЗМІСТ

Передмова	5
-----------------	---

Розділ 1. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 1 КЛАСІ

3 Україною в серці	6
Я вивчаю українську мову.....	8
Повторюємо. Звуки і букви. Абетка.....	11
Читання з розумінням	12
Повторюємо. Слово.....	16
Повторюємо. Речення. Вірш-небилиця	17
Повторюємо. Текст	19
Читання з розумінням	20

Розділ 2. МОВА І МОВЛЕННЯ

Мова і мовлення	24
Усне мовлення. Усна народна творчість.....	26
Розвиток мовлення. Загадка.....	27
Скоромовка. Вибір слів. Сила голосу і швидкість мовлення	29
Лічилка. Пісня-потішка.....	31
Українська народна казка. Монолог і діалог	33
Читання з розумінням	35
Діалог. Українська народна пісня.....	38
Культура усного мовлення. Увічливі слова	39
Письмо як засіб спілкування.....	42
Читання з розумінням	45
Розвиток мовлення. Лист	49
Проект. Створення буклету «Як допомогти безпритульним тваринам?»	50

Розділ 3. ЗВУКИ І БУКВИ

Абетка. Казки народні й авторські.....	52
Голосні і приголосні звуки. Позначення голосних звуків буквами	54
Букви Я, Ю, Є	56
Буква Ї	57
Розвиток мовлення	60

Склад. Наголос. Наголошені і ненаголошені склади	62
Читання з розумінням	65
Перенос слів із рядка в рядок.....	67
Тверді, м'які та пом'якшені приголосні звуки	68
М'який подовжений приголосний звук	73
Перенос слів із м'яким подовженим приголосним	74
М'який знак Ъ. Перенос Слів з Ъ та ЪО.....	76
Читання з розумінням	78
Буква Й. Перенос слів з Й та ЙО	81
Буквосполучення ЙО та ЪО.....	83
Розвиток мовлення. Послідовність дій	84
Апостроф	85
Читання з розумінням	86
Апостроф. Перенос слів.....	88
Розвиток мовлення.....	91
Дзвінкі та глухі приголосні звуки	92
Читання з розумінням	94
Дзвінкі та глухі приголосні звуки	97
Читання з розумінням	99
Перенос слів зі збігом приголосних. Вірш.	
Головна думка	101
Звуки [дж], [дз], [дз'].	
Перенос слів зі сполученнями букв ДЖ, ДЗ.....	103
Читання з розумінням	105
Абетка. Словники	108
Проект. Створення журналу «Дивні звички»	110

Розділ 4. Будова слова

Будова слова. Закінчення. Основа.....	112
Читання з розумінням	114
Будова слова. Корінь. Споріднені слова.....	116
Корінь. Споріднені слова.....	117
Читання з розумінням	118
Корінь. Споріднені слова.....	122
Форма слова. Слова-помічники	124
Колядки. Щедрівки	126
Проект. Вертеп для всіх.....	128

ДОРОГІ ДІТИ!

Вітаємо у другому класі. Ви вже вмієте читати невеликі тексти. Цього року вчіться читати складніші тексти, думати про прочитане й обговорювати їх з однокласниками і однокласницями.

Ви вже вмієте писати слова, речення. Учітесь записувати свої думки та почуття.

Вам вже знайомі поняття звука, букви, слова, речення, тексту. Але ви дізнаєтесь ще багато таємниць про них.

Дивуйтесь, досліджуйте, створюйте! Не бійтесь робити помилки. Їх можуть припускатися всі, хто навчається. Учітесь помічати помилки та виправляти їх.

Вивчаймо українську мову разом! Впевнені, що у вас все вийде. Успіху!

Орієнтуйся в підручнику за допомогою
умовних позначень:

— читаю
з розумінням

— досліджую
мовлення

— перевіряємо
одне одного

— мислю
критично

— працюю
самостійно

— спілкуємося
в парах, групах

З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ

1

Вірш. Тема й головна думка. Рима.

■ Якби тобі запропонували намалювати Україну, кого або що б ти зобразив / зобразила? Чому?

Намалюю Україну:

Жовте поле, небо синє,
Вишиванку і калину,
І лелеки вільні крила.

Намалюю Україну:

Мужність воїнів і силу,
Їх незламність й нашу віру
В Перемогу і добро.

Намалюю Україну:

Своїх друзів і родину,
Звичай й пісню щиру,
Борщ червоний й пампушки.

Намалюю Україну:

Щиру, сонячну, мрійливу,
Рідну, сильну і сміливу,
Незалежну і щасливу!

Інна Большакова

■ Знайди і прочитай.

1. Слова, які присвячені захисникам і захисницям України.

2. Назви предметів, які є символами України.

3. Слова, якими описується Україна.

■ **Інтерв'ю.** Розкажи про свій малюнок до вірша в парі. Запитай: «Який малюнок ти б намалював / намалювала про Україну?»

2

Розглянь карту України. Знайди та назви державні символи України та народні.

Я пишу слово **Україна** з великої букви.

3

Спиши. Підкресли слово Україна.

Я живу в Україні. Україна — незалежна держава. Прапор України жовто-блакитний. Тризуб — герб України. Київ — столиця України.

Розділ 1. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 1 КЛАСІ

Я ВИВЧАЮ УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Українська мова — державна мова України.

1 Прочитай. Із чиєю думкою ти погоджуєшся? Чому?

Я вивчаю українську мову, тому що ...

я живу
в Україні

мої друзі
спілкуються
українською

ми —
українці

мої рідні
говорять
українською

це
милозвучна
мова

■ Інтерв'ю. Поясни однокласнику / однокласниці, чому ти вивчаєш українську мову.

2 Прочитай. Спиши та підкресли виділені букви.

Українська мова — державна мова України. Українська мова — мова українського народу. Українська мова мелодійна.

3

Прочитай «чарівні» слова. Подумай, які з них ти скажеш друзям, рідним, незнайомим дорослим людям. Розіграй різні ситуації в парі. Які ролі ти можеш виконати?

Здрастуй!

До побачення!

Вітаю!

з дорослими

Бувай! На все добре!

з друзями

Добрий день! Привіт!

Здрастуйте!

4

Доброго ранку! Добрий день!

Добрий вечір! Вітаю!

5

Оповідання. Тема і головна думка. Заголовок. Будова тексту

- Де і коли ти бачив / бачила український прапор? Який він має вигляд? Чому?

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР

зачин

головна
частина

Марійка сиділа й малювала.

Спочатку взяла блакитний олівець:

— Хай небо буде погідне, ясне!

— сказала вона й намалювала небо.

— У небі хай сяє сонечко, — сказала вона і взяла жовтий олівець.

Намалювала сонце, і небо по-ве-се-лі-ша-ло.

А внизу поле, чорне та сумне.

— Роз-ве-се-лі-мо його! — мовили жовта і блакитна барви.

Взялися за рученьки і злій-ну-ли додолу: одна блакитним дощиком, друга — ясним проміннячком.

У чорній землі спала насінйнка. Пробудилася та й каже:

— Як мені хороше! Дощик мене напоїв, сонечко зігріло.

Буду я про-ро-ста-ти. І над землею піднявся зелений пárосток. І другий піднявся, і третій, і тисяча тисяч веселих зелених пárостків!

— Тепер же я знаю, — засміялася Марійка, — де жовте і блакитне удвох, там настає весна! Бо разом вони дають зелену барву.

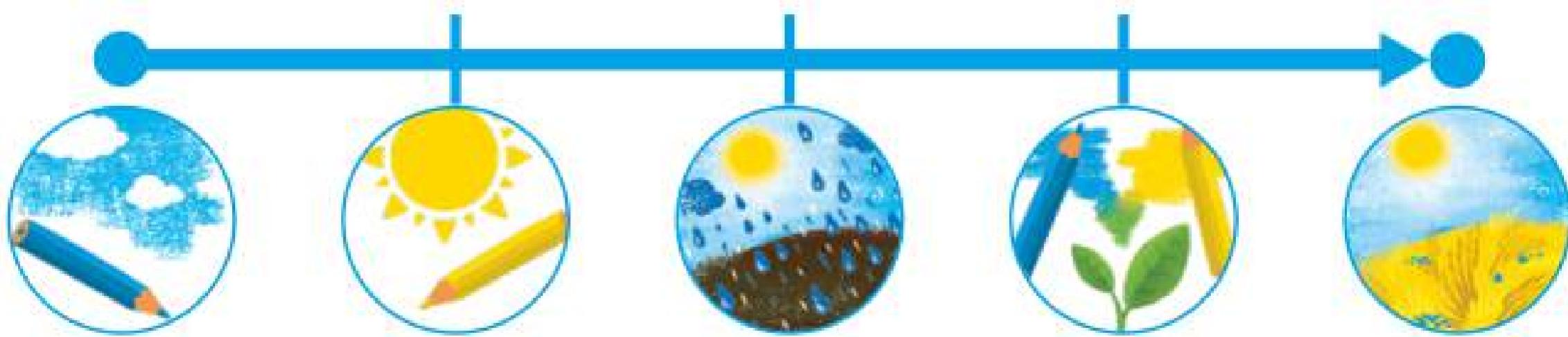
кінцівка

Відклада олівці і за-ми-лу-вá-ла-ся. Гарна жовта барва з блакитною! Як сонечко з небом. Як волошка з пшe-ни-це-ю. Як наш прапор.

Зірка Мензатюк

6

Перекажи оповідання за лінією часу.

7

Досліди. Змішай синій і жовтий кольори. Який колір утворився?

Синій колір називають кольором неба, жовтий — сонця, а зелений — кольором життя. Чому?

ПОВТОРЮЄМО. ЗВУКИ І БУКВИ. АБЕТКА

! Ти чуєш немовні звуки і мовні звуки: голосні й приголосні. Ти вимовляєш звуки мовлення. На письмі звуки позначаються буквами. Ти бачиш і пишеш букви.

1 Назви предмети. Вимов назви по звуках. Знайди звукові схеми до кожного слова.

— • | — • | — ' —

= ' | — • | — — •

= • | — ' | — •

— • | — • | — ' —

■ Поясни, як поділити слова на склади, як поставити наголос.

! Букви ти можеш записати у правильному порядку. Це абетка.

2 Вірш. Тема вірша

У місті Абетка букви живуть,
Співають, танцюють, шкарпетки плетуть.
Будиночки букв розташовані в ряд,
Як букви в абетці будинки стоять.
У першому домі живе буква А
Акваріум там та й інші дива.
В двадцятому П пече пироги,
В тридцятому Щ варить борщі.
А в тридцять третьому літера Я
Радіє, що в неї велика сім'я.

■ Скільки букв в українській абетці? Назви всі букви.

■ Запиши за абеткою слова із завдання 1.

3

Перевір, чи правильно діти склали списки предметів, тварин та імен за абеткою. Запиши списки без помилок.

Список предметів
одягу

1. Вишиванка
2. Футболка
3. Спідниця
4. Шорти

Список тварин

1. Білка
2. Лев
3. Зебра
4. Жирафа

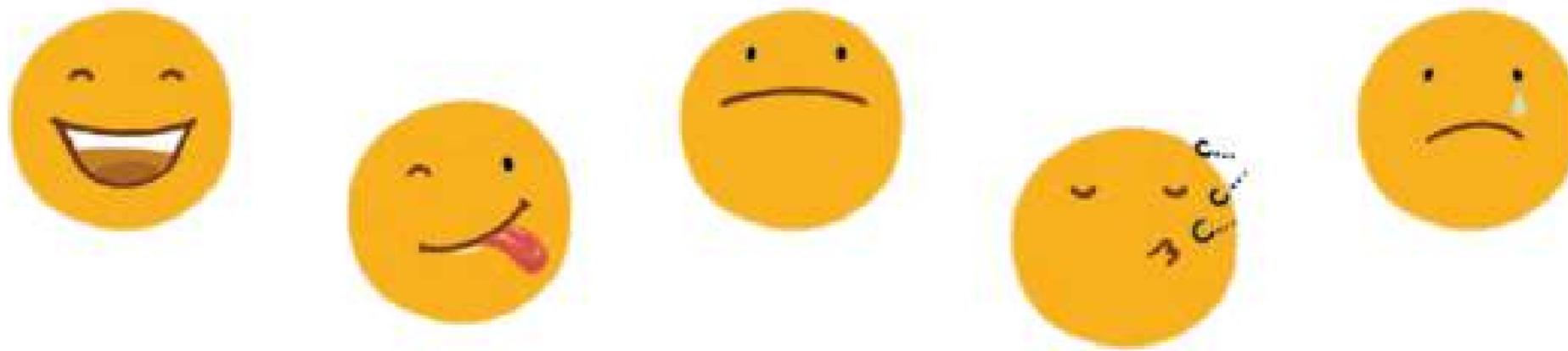
Список учнів
й учениць

1. Яна
2. Назар
3. Аліса
4. Роман

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Як ти почуваєшся у школі? Вибери смайлики.

■ Інтерв'ю. Поясни свій вибір у парі. Запитай: «Який смайлік ти вибрал / вибрала? Чому?» Порівняйте свої відповіді.

Текст. Проблема. Розв'язання проблеми. Персонажі.
Будова тексту. Театралізуємо.

Поясни значення слів. Знайди слово – підпис до малюнка.

наплічник	луснути	розплющiti
майданчик	глузувати	піrnuti

■ Пригадай свій перший день у школі в 1 класі. Порівняй 1 вересня в 1 і 2 класах. Що схоже? Що відрізняється?

ЇЖАЧОК ІДЕ ДО ШКОЛИ

■ Як ти думаєш, про що ця історія?

«Дзинь! Дзинь!» — дзвенів будильник. Їжа-
чок **роз-плю-щив очі**.

До кімнати увійшла мама Їжачиха:

— Просинайся! Сьогодні перше вересня.

Йдемо до школи.

Їжа-чок **пір-нув** під ковдру:

— Hi! Hi! Hi! Чому я повинен йти до школи? Я не хочу. У школі вчать-ся. А я все знаю. Мені не треба до школи.

Мама ус-міх-ну-ла-ся. З-під ковдри спочатку винир-
нув носик, а потім і весь Їжа-чок:

— Постав мені будь-яке запитання. Будь-яке. Я все знаю.

— Котра зараз година? — поцікавилася мама.

Їжа-чок подивився на годинник і подумав: «Які ж дивні стрілки та за-ко-рюч-ки? І котра година?». Потім він повернувся до мами:

— Ну добре. Я не все знаю. Але я не хочу до школи. Уроки починаються рано. А ти знаєш, який я вранці? Зовсім ніякий. Я не хочу до школи. Хочу бути маленьким. Крихітним. Ма-ню-сінь-ким.

— У нас сніданок, — нагадала мама й вийшла з кімнати.

Їжа-чок виліз з-під ковдри. Умився й одягнувся.

■ Про що ти дізнався / дізналася? Чому Їжачок не хотів йти до школи? Що буде далі?

Усі снідали за великим столом.

— А якщо я не люблю школу? — запитав Їжачок, жуючи бутерброд.

— А якщо тобі там сподобається? Я люблю школу, — сказала Їжачку сестричка.

— Ти бачила книги? Які вони товсті! Їх треба читати. А ще рахувати. А як я буду вчитися цілий день?

Моя голова лусне від знань!

— Ще ні в кого не луснула, — засміявся дідусь.

— Я не всі! Не всі!!! У мене лусне. Точкою кажу. Лусне.

— Уроки цікаві. Між уроками є перерви. Ти відпочинеш.

— А ще я буду голодний. Цілий день.

Де я пообідаю?

— У школі є їdalня. Там смачні обіди. А ще є бібліотека, ком-п'ю-тер-ний клас, спор-тив-на зала, **майданчик** для ігор, — розповідав тато.

■ Про що ти дізнався / дізналася? Які причини називає Їжачок, щоб не йти до школи? Чи змінить він свою думку?

Їжачок за-мис-лив-ся:

— А якщо вчитель не любить колючих їжачків?

— Учитель любить усіх своїх учнів. Він добрий, — запевнила Їжачка мама.

— А що про мене скажуть інші діти? Вони будуть **глузувати** з мене?

— Діти у школі милі. Тобі всі допоможуть і діти, і дорослі, — лагідно сказала бабуся.

— А у школі точно є майданчик? І там можна гратися? І з дітьми весело? І на уроках цікаво? І вчитель допомагає?! Мабуть, підійде. Ми не запізнююємося? Я йду до школи! **Хутчіш!** У школу!

■ Що ти відчуваєш: радість, цікавість, сум, злість тощо?

■ Яка проблема описана в тексті?

Їжачок не любить рано просинатися.

Їжачок не хоче снідати.

Їжачок не хоче йти до школи.

■ Яким чином проблему розв'язали? Чому Їжачок вирішив йти до школи? Наведи приклади з тексту.

■ Запиши номери малюнків у тій послідовності, у якій відбувалися події. Склади речення до кожної картинки.

3
книжка

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Я люблю / не люблю ходити до школи, тому що... Назви дві причини.

2. У школі я люблю... Перерахуй свої дії. Наприклад, читати.

ПОВТОРЮЄМО. СЛОВО

! Предмет, ознаку, дію ти можеш назвати словом.

1 Що відбувається?

Що робить?

Хто?

Що?

Який?

2 Вірш. Тема і головна думка

ВАРЕННЯ

Про це здогадаються й діти:

Варення від слова — «варити».

Варення буває: **грушеве, і яблучне, і черешнєве, Сунічне, сливове, айвове**, і ще — уяви! — гарбузове...

Тож ми за родинним звичаєм —

Бо в нас таки дружна рідня —

Шануєм його, привічаем:

З м'якенькою булкою, з чаєм,

Із сиром, з млинцями — щодні!

Григорій Фалькович

Доброзичливо
зустрічаємо

Знайдіть 4 слова, які відповідають на питання **що?**, 3 слова — питання **яке?**, 2 слова — питання **що робимо?**

Складіть у парі список видів варення за абеткою за віршем.

Зразок. Варення (**яке?**) айвове, грушеве

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Запиши рецепт
улюбленого варення.

2. Склади список варення,
яке ти хочеш скуштувати.

3

16

ПОВТОРЮЄМО. РЕЧЕННЯ. ВІРШ-НЕБИЛИЦЯ

! **Небилиця** — те, чого немає в дійсності; вигадка.

1

Вірш. Тема і головна думка. Порівнюємо вірш і малюнок
Чи ти малював / малювала коли-небудь картини про
те, чого не буває насправді? Опиши їх.

КАРТИНА (скороcheno)

В мене є така картина —
краща від усіх!
Не картина — дивинá.
Над горою — низинá.
Спіють яблука, малина,
зверху валить сніг.
На гілках сидять зайчата,
по ставку пливуть курчата.
Їжаки летять.

Платон Воронько

- Знайди те, чого не буває насправді, у вірші й на ма-
люнку.
- Про що йдеться у вірші, але цього немає на малюнку?

2

Склади 2 речення за віршем і малюнком із завдання 1.
Зразок. Яблука спіють, і йде сніг.

3

Прочитай. Хто з дітей записав слова, а хто — речення?

Марина

Микита

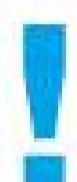

Максим

Художник, картина,
фарби, малює.

Художник пише
картину фарбами.

Що малює ху-
дожник?

Зі слів ти можеш скласти речення. Речення виражає закінчену думку. Слова в реченні пов'язані між собою.

Я

складаю

речення

зі

слів.

4

Назви речення. Поясни свій вибір.

1. Я малюю слоника олівцями.
2. У слона є.
3. У зоопарку живе слон.
4. Смачне єсть слон банан.

5

Склади і запиши речення з поданих слів. Поясни, що означає слово **свіжий** у кожному реченні.

1. Подарував, свіжі, тато, квіти, мамі.
2. Читає, газету, дідусь, свіжу.
3. Собака, свіжу, їсть, ковбасу.
4. Кімнаті, у, повітря, свіже.

6

Редагую

Виправ помилки.

Ця картина залізла в моє серце.

ПОВТОРЮЄМО. ТЕКСТ

! **Текст** — це група речень, пов'язаних між собою за змістом. Ти можеш визначити тему і головну думку тексту та дібрати заголовок.

1 Хто з дітей написав текст? Яка тема тексту? Для чого написали цей текст? Який заголовок можна дібрати до тексту?

Софія

На квітку сів білий метелик.

Микита

На квітку сів білий метелик. Потім прилетів червоний. Лис живе у лісі. Метелики пили квітковий нектар.

Вероніка

На квітку сів білий метелик. Потім прилетів червоний. Метелики пили квітковий нектар.

2

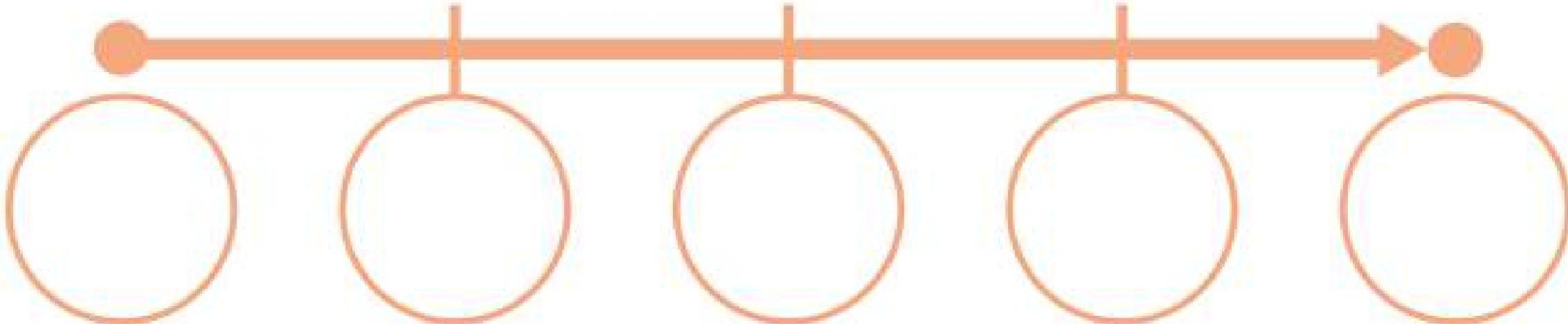
Прочитай речення. Яке речення «зайве»? Чому?

- Над зеленим лугом літали два метелики. Один білий, а інший червоний.**
- А червоний метелик і собі хвалиться: «Ні, мої крильця красивіші, бо я схожий на сонце».
- Я люблю кататися на велосипеді.
- Зайшло сонце. Настала ніч. Обидва метелики посіріли.
- Зустрілися метелики, сіли на зеленому листочку та й хваляться. Білий метелик каже: «Мої крильця красивіші, бо я схожий на білу хмаринку».

Василь Сухомлинський

3

Склади текст із речень завдання 2. Почни з виділених речень. Використай лінію часу.

4

Складіть у парі 5 запитань, які б починалися словами.

Хто? → Що? → Який? → Що робили? → Куди? → Чому?

Зразок. Хто летів у ліс? Куди сів найменший метелик?

5

Прочитай. Вилучи зайве речення. Склади текст. Добери заголовок.

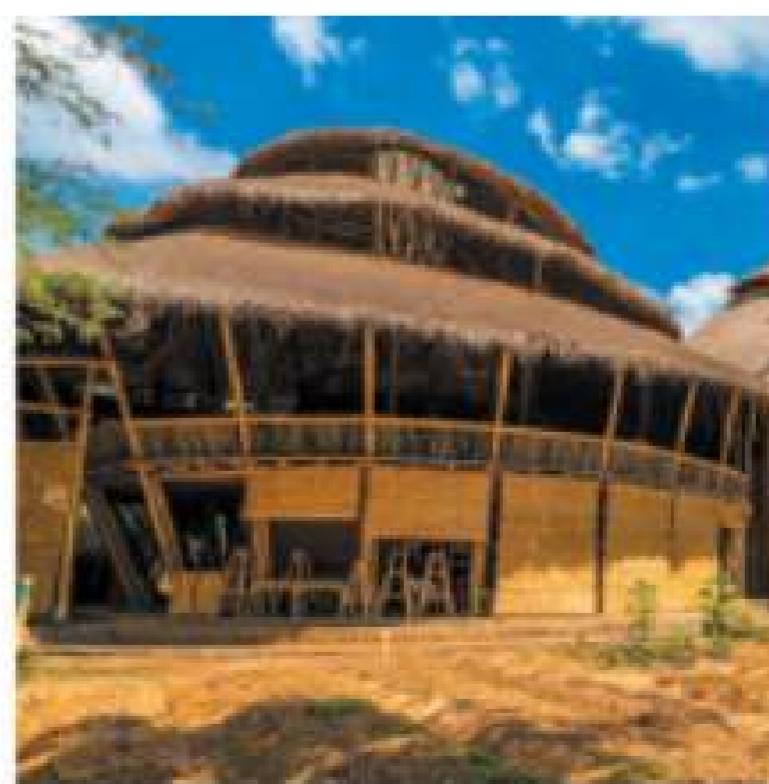
1. Шуршик знайшов великий жолудь.
2. Кіт їв сметану.
3. Мама мишка зварила смачний суп.
4. Мишеня Шуршик вилізло з нірки.

‘’00’’

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Ти навчаєшся у школі. А які школи ще бувають? Чому є музичні, спортивні, художні школи?

2

Поясни значення слів. Знайди слово — підпис до малюнка.

Кося Вухань

сором'язливий

позирати

Колько Колючка

вразливий

насупитися

Бурмило Михайлович спеціалізований

запевняти

Обговоріть у парі. Ці слова з тексту. Як ви думаєте, про кого та про що в ньому йтиметься?

3

Текст. Проблема. Розв'язання проблеми. Персонажі. Будова тексту. Театралізуємо

ДИВОВИЖНІ ПРИГОДИ В ЛІСОВІЙ ШКОЛІ (Скорочено)

зачин

Жив на світі їжачок Колько Колючка. І жив на світі зайчик Кося Вухань. Гарні були хлопці, але боягузи страшенні. Усього на світі боялися.

головна
частина

От якось ясного сонячного ранку зустрілися біля перелазу мама-зайчиха з мамою-їжачихою.

— Здрастуйте, тітонько Вухань, — сказала мама-їжачиха. — Ви чули новину? На Великій Галявині відкривається лісова музична школа з ведмежою мовою викладання.

— Ах, що ви кажете, кумасю Колючко! — сплеснула мама-зайчиха лапами. — Музична школа?

Якими були Колько Колючка і Кося Вухань? Що обговорювали мама-зайчиха і мама-їжачиха? Що буде далі?

Мама-зайчиха причепурила Косю, вдягla йому новенькі штанці, білу сорочечку й повела на Велику Галявину.

Записував у школу сам директор Бурмило Михайлович Ведмідь.

Він сидів за березовим столом і сувро позирав на майбутніх учнів.

— Прізвище!

— Вухань! — чे�мно сказала мама-зайчиха.

— Я вас, мамо, не питав! — сердито обернувся до неї директор. — Хай сам скаже. Він що у вас — глухий? А ще хоче в музичну школу!

— Та що ви! Що ви! У нього абсолютний слух! Подивіться, які в нього вушка!

— Так чого ж він мовчить?

— Він... він у мене... дуже сором'язливий, — мама-зайчиха підштовхнула сина. — Ну, кажи, Кося, кажи!..

Та Кося Вухань тільки прищулив вуха і сховався за мамину спідницю.

— Гм... — насупився Бурмило Михайлович. — Гм... Сором'язливий!.. А скажи-но, Вухань, «р-р-р» по-ведмежому.

Кося безпорадно подивився на маму, швидко-швидко закліпав очима й скривився.

Чому Кося Вухань не зміг відповісти директору? Що міг би змінити директор, щоб його не боялися учні? Що буде далі?

— А-а-а, — не витримав і заридав на всю галечину зайчик, притискаючись до мами.

— Ой, вибачте, — забідкалась мама-зайчиха. — Він у мене такий **вразливий**, такий вразливий...

— Розумію, — лагідно сказав директор. — Але й ви зрозумійте: у нас школа спеціалізована. Учителі — зі столичного зоопарку. У нас вимоги.

— Він буде вчитися. Я вас запевняю. Це він від незвички. Він буде гарно вчитися. От побачите...

За Всеволодом Нестайком

■ Яка проблема описана?

Зайчик не хо-
тів вчитися.

Зайчик не слухався
маму.

Зайчик боявся
спілкуватися.

■ Яким чином можна розв'язати проблему?

■ Які правила спілкування ти знаєш?

Читання у групі. Обговоріть, хто прочитає слова автора, слова мами-їжачихи, мами-зайчихи, директора школи. Прочитайте текст. Поміняйтесь ролями і прочитайте знову.

Читання з другом. Прочитай текст удома комусь на живо чи онлайн.

4

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Спиши
зачин
тексту.

2. Випиши 2–3 ре-
чення, які
є важливими для
розуміння подій
тексту.

3. Напиши, чи
хвилюєшся ти,
коли кудись
ідеш уперше.
Чому?

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

3

■ Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.

2

■ Запиши два вміння, яких ти набув/набула.

1

■ Запиши одне запитання, на яке ти хочеш
знайти відповідь на наступних уроках.

Розділ 2. МОВА І МОВЛЕННЯ

МОВА І МОВЛЕННЯ

1

Інтерв'ю. Обговоріть у парах запитання.

1 учень / учениця

2 учень / учениця

Чого цікавого ти навчився / Яка справа була
навчилася на канікулах? найулюблена?

2

Сьогодні перший день у школі. Тільки ми забігли до класу — почався урок. Наша вчителька Марія Дмитрівна запитала:

— Ви гарно відпочили на канікулах?

І всі радісно закричали: «Так!»

— Я відпочивав із батьками на морі, — сказав Назар.

— А я в селі у бабусі та дідуся. Плавала в річці та **засмага́ла**, — промовила Настя.

— Ми з мамою і татом їздили на велосипέдах у туристичну мандрівку. Я ночував у **намéті** та розпáлював **багáття**, — похвалився Сергійко.

— А ти? — запитала вчителька Оленку.

— А я прочитала нову книжку, — тихо відповіла дівчинка.

— Я теж люблю влітку читати книжки, — усміхнулася Марія Дмитрівна. — Принесіть завтра книжки, які читали влітку, і ми **влаштúємо** виставку. А Оленка першою розповість про свою книжку.

І ми стали обговорювати, хто яку книжку принесе завтра.

Визнач тему тексту.

Наш клас

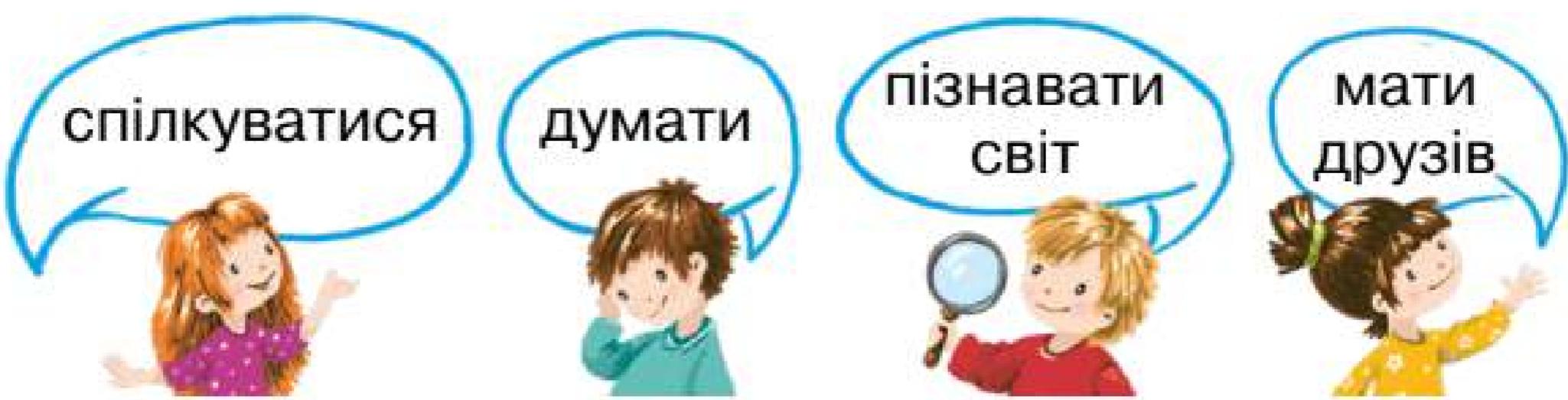

Як ми провели канікули

Книжка

Щоб розповідати про книжки, спілкуватися з друзями, думати, дізнаватися про світ, потрібна мова.

! **Мова** – це засіб спілкування людей. Коли ти говориш щось чи слухаєш, пишеш чи читаєш, ти використовуєш мову. Це мовлення.

Мовлення буває усним і писемним.

МОВЛЕННЯ

3

Визнач, усним чи писемним є мовлення на уроці.

1. Учителька ставить дітям запитання.
2. Діти розповідають про канікули.
3. Діти слухають розповіді інших.
4. Учителька записує завдання на дошці.
5. Діти читають завдання з дошки.

4

Підготуйся до розповіді про книжки, які ти читав / читала влітку. Використовуй схему.

Назва книги → Автор → Чому я обрав / обрала цю книгу?

Про кого чи про що ця книга? ← → Чого я навчився / навчилася?

УСНЕ МОВЛЕННЯ. УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ

У давнину люди спілкувалися тільки усно. Вони не вміли писати і читати. Якщо хтось придумав пісню, то іншим потрібно було запам'ятати, щоб потім її співати. Від однієї людини до іншої, наче з уст (у давнину так називали губи, рот) в уста передавалися загадки і скромовки, казки і лічилки, приказки і прислів'я. Це усна народна творчість.

! **Прислів'я** — це короткі мудрі народні вислови по-вчального змісту.

1

Знайдіть у парах прислів'я і думку, яку воно виражає.

Під лежачий камінь
вода не тече.

Спочатку справи,
а потім відпочинок.

Гостре словечко
коле сердечко.

Не зможеш виконати
обіцянку — не обіцай.

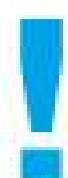
Зроби діло —
гуляй сміло.

Щоб досягти
мети, дій!

Обіцяв золоті гори, а дав
в'язку яєць і решето води.

Неприємні слова
ображаютъ.

Спиши 2 прислів'я з поясненнями на вибір.

Загадка — короткий опис подій, предметів, явищ, які треба впізнати, відгадати. У деяких народних загадках описується один предмет так, щоб можна було впізнати інший. Тому що ці предмети схожі.

2

Прочитай загадки. Прочитай виділені слова. Знайди на малюнках ці предмети. На які предмети вони схожі? Чим?

Наприклад, паляничка схожа на сонце. Вона кругла, жовта й гаряча.

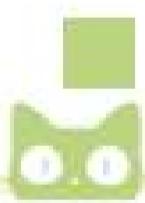
Ой за лісом, за
празісом золота
паляничка печеться.

Ліз **карасик** через
перелазик
та у воду — плюсь!

Скатертина
біла увесь світ
накрила.

Розколеш **лід** — візьмеш срібло,
Розколеш **срібло** — візьмеш
золото.

Спиши дві загадки на вибір. Запиши звукову схему виділеного слова.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ЗАГАДКА

1

Відгадай загадки, намалюй відгадки. Знайди слова, які допомогли знайти відгадку. Які з них були найважливіші?

Пухнастий хвостик,
Чутливі вушка,
Чорненький носик,
Кігті-дряпушки.
Муркоче й нявчить,
Сховались мишки вмить.

Невеличка і сіренька,
Довгохвоста і маленька.
Все гризе: зерно і хліб,
Книжку, шишку на обід.
Від кота ховається
І не озивається.

2

Склади загадку 1 за схемою.

1. Вибери об'єкт: морозиво. Знайди його ознаки.

холодне	шоколадне	солодке	кругле
тепле	молочне	солоне	тверде

2. Знайди, на кого чи на що схоже морозиво за цими ознаками.

Зразок. Солодке, як цукерка.

3. Запиши загадку за схемою.

Який? Яка? Яке?

але не

Шоколадне,

Хто або що схоже
на об'єкт?

шоколад

4. Порівняй цей запис зі своїм. Чим вони схожі? Чим відрізняються?

Холодне,

Молочне,

Солодке,

Тверде,

але не

сніговик

сметана

цукерка

лід

5. Допиши інші ознаки, якщо хочеш.

Наприклад: У спекотні дні смакуємо і ми.

6. Загадай загадку вдома.

3

Склади загадку 2 за схемою.

1. Розглянь м'яч. Визнач, що робить м'яч.

стрибає

надувається

летить

відскакує

лежить

їсть

співає

котиться

2. Знайди, на кого чи на що схожий м'яч за цими діями.

Зразок. Відскакує від стіни, як горох.

3. Запиши загадку за схемою. Використовуй свої слова послідовність слів.

Що робить об'єкт?

Стрибає,
Летить,
Надувається,
Котиться,

але не

Хто або що робить
таку саму дію?

кенгуру
пташка
повітряна кулька
колесо

4. Допиши інші ознаки, якщо хочеш.

Наприклад: З ним діти люблять грati, ловити і кидати.

5. Загадай загадку вдома.

СКОРОМОВКА. ВИБІР СЛІВ. СИЛА ГОЛОСУ І ШВИДКІСТЬ МОВЛЕННЯ

1

Прочитай. Чи так буває? Назви звук, що повторюється.

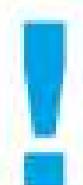

Кит кота по хвилях катав —
Кит — у воді, кіт — на киті.

Це якийсь веселий жарт? А чому весь час повторюються одні й ті ж звуки? Складно вимовляти. Спотиканка!

Це скоромовка. Її треба вимовляти швидко і правильно, тому вона ще називається швидкомовка та чистомовка.

Скоромовки — переважно жартівливі вислови. Ти будеш промовляти їх швидко, щоб навчитися правильно вимовляти певні звуки.

2

Порівняй скоромовки. Знайди малюнки до виділених слів. Поясни виділені слова. Чому ми не вживаємо ці слова зараз?

Кіт котіві каже: «Коте,
до комбрі **кáдуб** вкóтим.
У кáдуб вкинеш капустину,
Кілька **кýтичок** калини».

Летів горобéць
через верхній **хлівéць** ,
ніс **пуд** гороху
і нам дав потроху.

■ Розкажи, як читати скоромовку. Користуйся схемою.

повільно

швидше

якнайшвидше

Спиши одну зі скоромовок на вибір.

3

Спиши скоромовку. Поясни, чому в ній є слова **коточок** і **клубочок**.

Ой був собі коточок,
Украв собі клубочок
Та й сховався в куточок.

4

Придумай скоромовку зі словами **ніжка**, **діжка**, **ліжко**, **книжка**.

ЛІЧИЛКА. ПІСНЯ-ПОТИШКА

! **Лічилка** — віршик із лічбою в дитячій грі.

Пісня-потішка — твір для співу, який тішить, розважає, веселить когось.

1

Порівняй лічилку і пісню-потішку. Користуйся схемою.

Тема

Для кого?

Мета. Для чого створено?

Які слова використали?

Лічилка

Качка з річки йшла,
гурт качок вела:

це — качатко сіве

це — як жовта слива

це — **брудненький** квачик

це — м'якенський м'ячик

це — як вовни **жмено́ька**

це — кривено́ньке

це — сніжок побіг

Скільки ж їх усіх?

Потішка

Качка йде,
Каченят веде
На попасочку,
На порясочку,
На холодну водицю,
На зелену **травицю**.

■ Випиши з лічилки й потішки 4 слова, які відповідають на питання **хто?** або **що?**, 3 слова — на питання **який?** **яка?** **яке?** **які?**, 2 слова — на питання **що робила?**

■ Запиши звукові схеми до виділених слів.

■ Склади речення зі словами з апострофом.

2

Факти і думки

Чому каченята ходять за мамою-качкою одне за одним, а курчата за мамою-куркою зграйкою?

Качине гніздо, зазвичай, знаходиться не на березі річки. Щоранку качка веде каченят від гнізда до річки. Там каченята плавають і шукають корм. Дістатися до річки буває складно. Іноді це довгий шлях. Каченятам важливо не загубитися. Тому каченята йдуть ланцюжком одне за одним. Вони бачать хвостик братика чи сестрички і не губляться.

Курка не водить курчат кудись на великі відстані. Натомість вона показує пташенятам, як шукати корм. Для курчат важливо бігти зграйкою і вчасно побачити корм, який знайшла курка. Забарився — можеш залишитися голодним.

Читання з другом. Прочитай текст удома комусь живо чи онлайн.

Редагую

Ось синіє річка, в ній росте мала осичка,
Пливуть чемні мишенята, качка, качур й каченята.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА. МОНОЛОГ І ДІАЛОГ

1

Назви українські казки та казкових героїв.

2

Прочитай. З якої казки кожний уривок?

— Яка в мене булава!
Велика, важка, з гостри-
ми шипами. Тільки такою
можна боротися зі Змієм.
Викували на славу! Тепер
буде чим боронити україн-
ську землю!

— Колобок, колобок,
я тебе з'їм!

— Не їж мене. Я тобі
пісеньку заспіваю.

— А хто-хто в цій
рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка.
А ти хто?
— Жабка-скрекотуш-
ка. Пусти й мене до себе
жити!

— Іди!

— Круть! Верть! Глянь-
те, що я знайшов. Хто мо-
лотитиме?

— Не я!
— Не я!

■ Хто з казкових героїв говорять одне з одним? Хто го-
ворить сам до себе?

Я люблю читати
українські народні
казки, тому що...

Котигорошко розмірковує наодин-
ці — це **монолог**. Слово **монолог**
складається з двох частин: **моно** —
один і **лог** — мовлення. Коли ти

розповідаєш комусь про щось, описуєш предмет, розмірковуєш наодинці — це монолог.

3

Склади монолог усно. Продовж слова хлопчика.

Мишка-шкряботушка й жабка-скрекотушка, колобок і зайчик, півник і мишенята спілкуються між собою. Це **діалоги**.

Діалог — це розмова двох (або кількох) осіб. Слово **діалог** складається з двох частин: **діа** — два і **лог** — мовлення. Коли ти спілкуєшся з другом/подругою, ви говорите по чéрзі, тобто обмінюютеся рéпліками.

репліка

Я прочитала
казку
«Рукавичка».

репліка

А я читаю
казку
«Котигорошко».

Інтерв'ю. Побудуйте діалог у парі.

1 учень / учениця

Які казки ти читав / чита-
ла?

Яких казкових героїв ти
знаєш?

2 учень / учениця

Які мультфільми ти
любиш? Це казки?

Які мультфільми з каз-
ковими героями ти ди-
вишся?

4

Розглянь малюнки із завдання 1. Вибери потрібне сло-
во і запиши речення.

1. Котигорошко несе (сокиру, **булаву**, молоток).
2. Жабка і мишка виглядають з (рукавички, кишені).
3. Колобок співає (вірш, лічилку, пісню).
4. Півник знайшов (качан, колосок, стручок).

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1 Ці предмети використовували в давнину. Подумай, як. Поясни значення слів.

серп
жати

ціп
молотити

млин
молоти

піч
пекти

2 Українська народна казка. Головна думка. Персонажі. Будова казки

Чи бувало так, що ти хотів / хотіла гратися, а потрібно було допомогти дорослим? Що ти вибирав / вибирала? Чому?

КОЛОСОК

(Українська народна казка)

Жили собі двоє мишенят — Крутъ та Верть і півник Голосисте Горлечко. Мишенята було тільки й знають, що танцюють та співають. А півник рано встане, усіх піснею збудить та й до роботи береться.

Про що ти дізнався / дізналася? Якими були Крутъ і Верть? А півник Голосисте Горлечко? Що буде далі?

Поприбігали мишенята та й кажуть:

— Коли б це його **обмолотити**...

— А хто молотитиме? — питаеться півник.

— Не я! — одказує одне мишеня.

— Не я! — каже й друге мишеня.

— Я обмолочу, — каже до них півник. І взявся до роботи.

А мишенята й далі граються.

От вже й обмолотив півник колосок та й знов гукає:

— Гей, Крутъ, гей, Верть, а йдіть гляньте, скільки зерна я намолотив!

Поприбігали мишенята.

— Треба, — кажуть, — зерно до млина однести та **борошна намолоти**.

— А хто понесе? — питає півник.

— Не я! — гукає Крутъ.

— Не я! — гукає Верть.

— Ну, то я однесу, — каже півник.

Узяв на плечі мішок та й пішов.

А мишенята собі одно скачутъ — у довгої лози граються. Прийшов півник додому, знов кличе мишенят:

— Гей, Крутъ, гей, Верть! Я борошно приніс.

■ **Що зробив півник? А мишенята? Що буде далі?**

Поприбігали мишенята, пораділи:

— Ой півничку! Вже тепер тісто треба **замісити** та пиріжечків **спекти**.

— Хто ж міситиме? — питає півник. А мишенята й знов свое:

— Не я! — пищить Крутъ.

— Не я! — пищить Верть.

Подумав-подумав півник та й каже:

— Доведеться мені, мабуть.

От замісив півник тісто, приніс дрова та й розпалив у печі. А як у печі нагоріло, посадив пиріжки.

Мишенята й собі діло мають: пісень співають, танцюють.

Аж ось і спеклися пиріжки, повиймав їх півник, виклав на столі.

■ **Що зробив півник? А мишенята? Що буде далі?**

А мишенята вже й тут. І гукати їх не треба.

— Ох, і голодний я! — каже Крутъ.

— А я який голодний! — каже Верть. Та й посідали до столу.

А півник і каже:

— Страйайте-но, страйайте! Ви мені перше скажіть, хто знайшов колосок?

- Ти, — кажуть мишенята.
 — А хто його обмолотив?
 — Ти, — вже тихіше відказують Крутъ із Вертем.
 — А тісто хто місив? Піч витопив? Пиріжків напік?
 — Ти, — вже й зовсім тихо кажуть мишенята.
 — А що ж ви робили?

Що мали казати мишенята? Нічого. Стали вони тут вилазити з-за столу, а півник їх і не тримає. Хто ж отаких ледарів пиріжками пригощатиме?

Чому?

-
- Чому півник, а не мишенята, знайшов колосок?
 Чому півник виконував всю роботу?
 Чому мишенятам не дісталося пиріжків?

■ Уяви, що наступного дня мишенята знайшли ще один колосок. Що відбудеться? Чому?

3

Театралізуємо. Розіграй діалоги у групах.

віднесу до млина

замішу тісто

спечу пиріжки

4

Розкажи, що потрібно зробити, щоб був хліб. Як це роблять у сучасних умовах?

обмолотити

помолоти

замісити

спекти

колосок

зерно

борошно

тісто

пиріжки

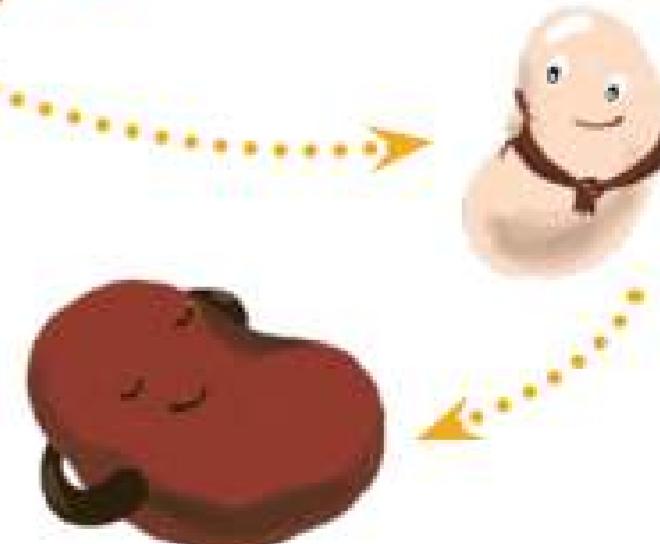
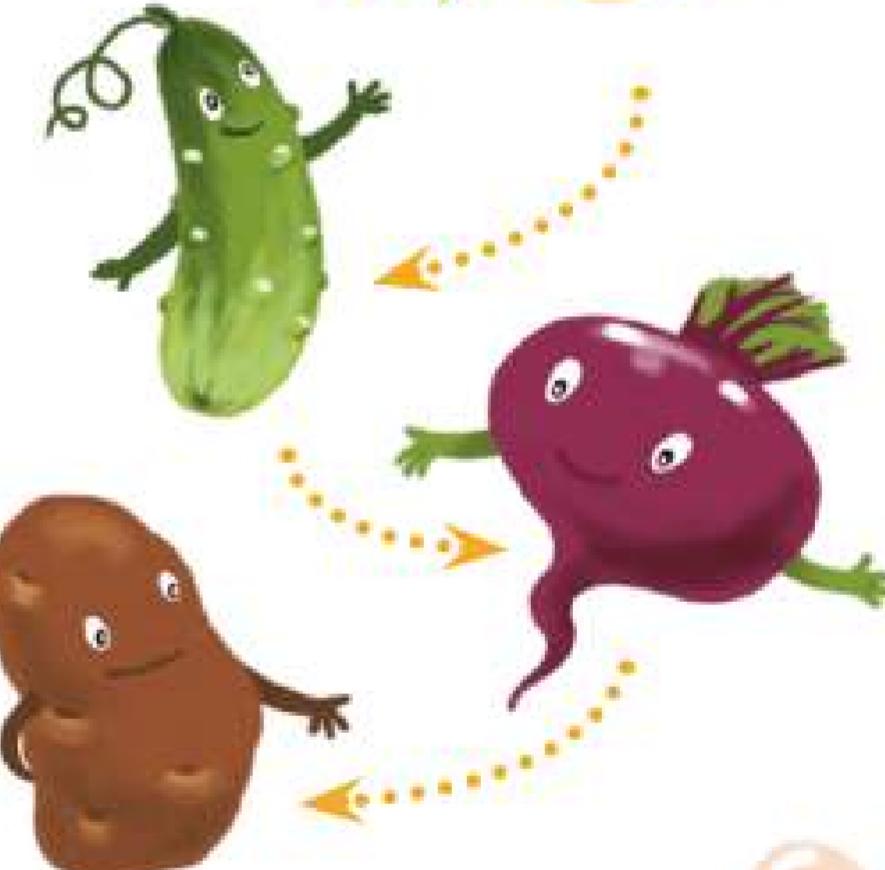
ДІАЛОГ. УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ

! Пісня — це твір, призначений для співу.

1 Пісня. Приспів. Театралізуємо

ХОДИТЬ ГАРБУЗ ПО ГОРОДУ

Ходить гарбуз по городу,
Питáється свого роду:
— А чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузбі?
Обізвáлась жовта **диня**,
Гарбузбва господиня:
— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузбі!
Обізвались **огірочки**,
Гарбузбі сини й дочки:
— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузбі!
Обізвались **буряки**,
Гарбузбі свояки:
— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузбі!
Обізвалась **бараболя**,
А за нею ще й **квасоля**:
— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузбі!
Обізвався старий **біб**:
— Я піддержав увесь рід!
Ой, гарбузе, ти перістий!
Із чим тебе будем їсти?
— Миска пшона, шматок сала —
От до мене вся приправа.

Українська народна пісня

ТЕМА

Про кого?
Про що?

ГОЛОВНА ДУМКА

Для чого створено текст? Чого він вчить?

МІСЦЕ І ЧАС ПОДІЙ

Де?
Коли?

БУДОВА ТЕКСТУ

З яких частин складається?

Чому?

- Чому гарбуз усіх називає родичами?
Чому гарбуз вирішив ходити по городу?
Чому в пісні є рядки, які повторюються?

2 Розкажи, з яких овочів приготовані страви на малюнку.

Знайди і запиши рецепт гарбузової каші.

КУЛЬТУРА УСНОГО МОВЛЕННЯ. УВІЧЛИВІ СЛОВА

1

Інтерв'ю. Обговори в парі.

1 учень / учениця

У яких ситуаціях ти вживаєш чарівні слова?

2 учень / учениця

Які чарівні слова ти знаєш?

ПРИВІТ І ДО ПОБАЧЕННЯ!

У яких випадках ти говориш слова привіт і до побачення? Чому?

На галявині ріс дуб.
До дуба підійшов ведмідь і заричав:

— Привіт!

— Привіт! — заскрекотіла з дерева сорока-білобока.

З дуба донеслися різні голоси.

— Добрий ранок! — щебетав соловейко.

— Добриден! — цвірінчав горобець.

— Добрий день! — дзижчали бджілки.

— Здрастуй! — каркала ворона.

— Здоров! — з нори під дубом заскрипів кріт.

— Вітаю! — пищала мишка з нірки.

— Здоровенькі були! — фирмнув їжачок.

■ Чому всі почали вітатися? Якими словами віталися тваринки? Що буде далі?

Раптом на ведмежий ніс
впала крапля. «Дош?!» —
подумав ведмідь і заричав:

— До побачення!

— До побачення! — за-
скрекотіла сорока-білобока.

— До зустрічі! — задзве-
ніли голоси з дуба.

— Прощавай! — закрича-
ла білочка з дупла.

— Бувай здоровий! —
промугикав їжачок.

— На все добре! — кар-
кала ворона, щебетав соло-
вейко, кумкала жабка.

Усі сковалися. Стало
тихо.

— Привіт, дошику! —
тихо прошепотів дуб й усміх-
нувся.

■ Чому всі стали прощатися?
Хто привітався? Чому?

3

Порівняй малюнки. Чим вони схожі?
Чим відрізняються?

4

Випиши з тексту в таблицю слова вітання й прощання
за зразком.

Слова вітання

Привіт!

Слова прощання

До побачення!

5

Запиши, хто як вітався й прощався.
Зразок. Сорока заскрекотіла.
Соловейко щебетав.

ПИСЬМО ЯК ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ

1

Факти і думки

У давнину люди передавали повідомлення усно . Потім почали користуватися різними предметами: намистом з мушель , мотузками з вузликами . Пізніше почали малювати на каменях і корі дерев . Окрімій малюнок — піктограма — міг позначати слово, речення або цілий текст. Потім люди почали записувати слова за допомогою знаків на гліняних дощечках або ієрогліфів на смужках папірусу .

Тепер піктограми використовують для позначення комп'ютерних програм , ігор тощо. Найкрасивішою є піктограма до гри «Кульки».

■ Про які факти йдеться в тексті? Як їх перевірити?

2

Оповідання. Місце і час подій. Проблема. Персонажі

ЯК БУЛО НАПИСАНО ПЕРШОГО ЛИСТА

■ Як ти думаєш, який вигляд мав перший лист, який люди написали в давнину?

Колись давно жили на світі давні люди. Вони жили в печерах, майже не носили одягу, не вміли ні читати, ні писати.

В одному з племен жила дівчинка Тéффі з татом і мамою.

Одного дня Тéффі з татом пішли на річку. Тато ловив рибу дерев'яним бстенем . Він ударив по каменю на дні річки й зламав бстень.

■ Коли відбуваються події? Що сталося? Що буде далі?

— Погано, що ми з тобою не вміємо писати, тату, — сказала Тéффи. — Написали б листа, і нам би принесли новий бстень.

У цей час біля річки проходив Незнайомець.

— Я хочу, щоб ти пішов до моєї мами й попросив бстень, — сказала Тéффи Незнайомцю. — Я не вмію писати, тож я намалюю тебе. Вібач, що моє волосся стирчить, але ж я малюю акулячим зубом.

Незнайомець не розумів мову, якою говорила Тéффи. Тому він подивився на малюнок і подумав: «Десь іде великий бій, і ця дівчинка хоче, щоб я покликав на допомогу все плем'я».

— Дивися, — продовжувала Тéффи, — ти підеш до двох дерев, потім піdnімешся на гору, далі через болото з бобрами. Там печера. Моя мама дасть бстень.

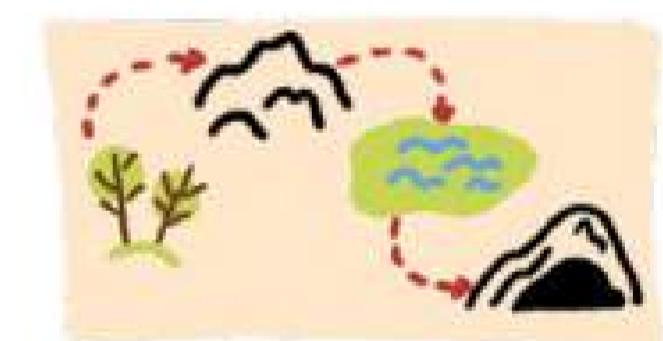
■ Що вирішила зробити Тéффи? Чому Незнайомець вирішив, що йде бій? Що буде далі?

Незнайомець побіг до печери й віддав картинку мамі Тéффи.

— Подивіться! — закричала мама. — Цей Незнайомець поколов моого чоловіка списáми й так налякав Тéффи, що в неї волосся стало дýбки! Їх треба рятувати!

Усе плéм'я кинулося рятувати Тéффи та її тата. Люди прибігли на річку і побачили Тéффи, яка плела віночок із ромашок, і її тата, що ловив рибу. І всі здивувалися... Рятувати нікого було не треба...

За Редъярдом Кіплінгом

3

Установи відповідність між словами і малюнками. Розташуй малюнки відповідно до подій у тексті.

1. Незнайомець читає лист.
2. Риболовля. Остень зламався.
3. Теффі написала листа.
4. Печера і люди.
5. Мама читає листа.
6. Плем'я рятує Теффі.

*a**b**v**г**д**e***4**

Установи відповідність між піктограмами і словами.
Накресли їх у зошиті та підпиши.

вогонь ліс
гора вода

5

Придумай повідомлення. Запиши його словами, а потім зашифруй за допомогою піктограм.

Ми	бачили	годували	фотографіювали
пішли	слон	заяць	фували
зоопарк	мавпа	морква	рибка

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1 Поясни значення слів. Знайди слово — підпис до малюнка.

пошта	звички	цегляний	пожежник
адреса	алергія	охайний	рятувальник

2 Текст у листах. Проблема. Оповідач. Будова листа
ЧИ МОЖУ Я БУТИ ТВОЄЮ СОБАКОЮ?

■ Як домашні улюбленці можуть знайти собі домівку?

Дорогі мешканці цегляного будинку!

Чи можу я бути вашою собакою?

У мене гарні звички. У мене є власна смачна кістка. Я люблю гратися. Я бачив кота на вашому подвір'ї. Але я готовий дружити з ним. Якщо вам потрібний чудовий собака, то це ЯЯЯ!

Щиро
Арчі

P.S. Я знаю кожний будинок на Каштановій вулиці, але я написав листа вам першим.

■ Про що ти дізнався / дізналася? Хто написав листа? Кому? З якою метою? Що буде далі?

Дорогий Арчі!

Вибач, але ми не можемо утримувати собаку. У нашого кота алергія на собак.

Удачі в пошуку домівки!

Родина Ткаченків

■ Що відповіли Арчі? Що буде далі?

Дорога продавчиня магазину «Усе для тварин»!

Чи можу я бути вашою собакою? Я думаю, що ваш магазинчик — чудове місце для таких міліх песиків, як я. Я дуже охайній. Ваша підлога буде чистою.

Арчі

Послухай, песику.

У мене є кістки, щоб годувати тебе. Але в мене вже був пес у магазині. І тоді зникли смачні м'ясні котлетки. Вибач, але я не можу повторювати свої помилки.

Продавчиня Поліна

P.S. Не переймайся. Насолоджуйся цією кісткою. Удачі в пошуку будинку.

■ До кого звернувся собака? Яку відповідь отримав?

Дорога пожежна частино!

Чи можу я бути вашою собакою? Я можу швидко приносити ваші чоботи. А ще я можу рятувати людей на пожежі. Я знаю всіх на нашій вулиці. Ви — найвідважніші.

Арчі

Дорогий відправнику листа!

Дякуємо за зацікавленість у роботі в пожежній частині. На жаль, ми вже маємо собаку — рятувальника.

Ми збережемо вашого листа на майбутнє.

З побажаннями гарного пошуку.

**Пожежна станція
на Каштановій вулиці**

■ Кому написав Арчі? Чому його не взяли на службу?

Дорогі мешканці останнього будинку на Каштановій вулиці!

Я можу бути вашим собакою?

Ваш сад у бур'яні. Вікна будинку розбиті, його вигляд не дуже приємний. Але в мене більше немає вибору.

**З найкращими побажаннями
Арчі**

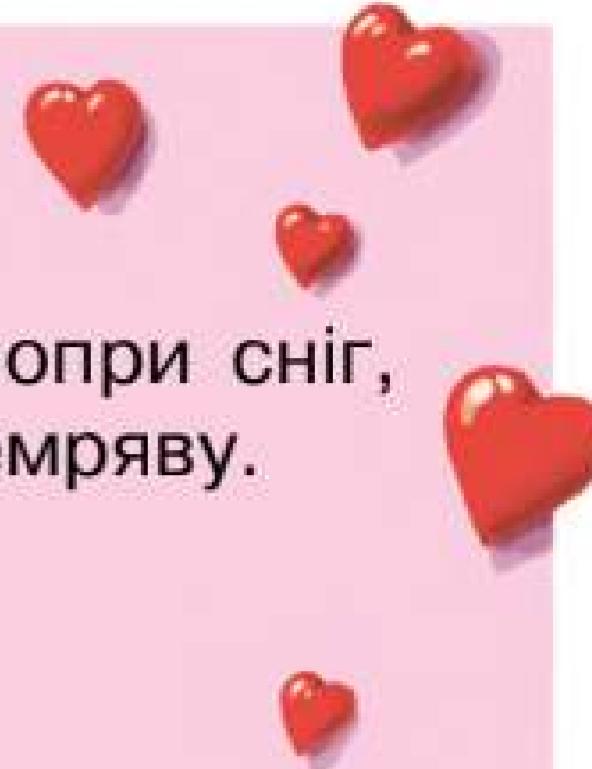

Поштовий ящик у провулку

Повернути відправнику листа. За цією адресою ніхто не проживає.

■ Чому мешканці будинку не відповіли Арчі? Що буде далі?

Дорогий Арчі!

Чи можу я бути твоєю хазяйкою?
Мені потрібен друг, який буде зі мною попри сніг,
дощ чи спеку, яскраве сонце чи нічну темряву.
Я знаю, що ти станеш чудовим другом.

З думками про тебе
Марія, поштарка

P.S. Якщо ти не проти, то чекаю тебе біля пошти.

Дорога Маріє!

Ти знаєш, що я подумав?
Я згоден! Згоден! Мій хвіст виляє від щастя!!!
Я завжди знат, що зустріну найкращого господаря
чи господарку!

Обіймаю
Арчі

■ Що ти відчуваєш:
радість, сум, цікавість, злість, страх чи щось інше?

Чому? Чому собака писав листи?

 Чому він писав багато листів?

Чому Арчі зрадів листу поштарки?

■ Знайди в кожному листі початок, середину, кінцівку.
Порівняй їх. Чим вони схожі, а чим відрізняються?

■ **Пишу для себе.** Напиши Арчі листа з проханням його
відвідати. Використай слова з тексту.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ЛИСТ

! **Лист** — писаний текст, призначений для повідомлення про що-небудь, для спілкування з кимось на відстані, а також відповідна поштова кореспонденція.

1

Як передавали повідомлення на письмі в давнину і як передають у наш час? Розкажи, користуючись схемою. Напиши повідомлення про прочитане оповідання.

Привітайся

Звернись до
того, кому пишеш

Напиши своє
повідомлення

Напиши
побажання

Підпиши листа

Напиши
інформацію після
підпису

Дорогий Арчі!

Чи можу я бути твоєю
хазяйкою?

Мені потрібен друг, який
буде зі мною попри сніг, дощ
чи спеку, яскраве сонце чи
нічну темряву. Я знаю, що ти
станеш чудовим другом.

З думками про тебе

Марія, поштарка

P.S. Якщо ти не проти,
то чекаю тебе біля пошти.

Склади листа за схемою.

ПРОЄКТ. СТВОРЕННЯ БУКЛЕТУ «ЯК ДОПОМОГТИ БЕЗПРИУЛЬНИМ ТВАРИНАМ?»

! **Порада** — пропозиція, вказівка, як діяти в яких-небудь обставинах, допомога добрим словом у скруті; рада.

1 Прочитай і поясни значення слів.

притулок	кошти	благодійність
безпритульний	збір	волонтер

2 Прочитай поради, як потрібно допомогти безпритульним тваринам. Назви ті, яким ти можеш слідувати.

■ Які поради ти б дав / дала власникам собак? Чому ти можеш давати поради? Хто зазвичай дає поради?

ЯК МОЖНА ДОПОМОГТИ
БЕЗПРИУЛЬНИМ
ТВАРИНАМ?

1. Візьми тварину з притулку для тварин замість того, щоб її купляти.

2. Стань волонтером у притулку для тварин або на заході для безпритульних тварин.

3. Організуй збір корму для тварин у притулку чи безпритульних тварин на вулицях твого міста / села.

4. Допоможи зібрати кошти для місцевого притулку для тварин, якщо зможеш їх заробити самостійно.

5. Простягни руку допомоги — розповсюджуй інформацію про тварин, яким потрібна допомога.

- 3** Створи буклет «Як допомогти безпритульним тваринам?».
1. Напиши поради для людей, які можуть допомогти безпритульним тваринам.
 2. Знайди інформацію про притулки для тварин і вкажи її.
 3. Намалюй картинки.
 4. Віддай буклет тим, кого цікавить ця інформація

Розділ 3. ЗВУКИ І БУКВИ

АБЕТКА. КАЗКИ НАРОДНІ Й АВТОРСЬКІ

! **Казка** — це твір про вигадані події, осіб, іноді за участю фантастичних сил.

1 Казка. Проблема. Персонажі. Театралізуємо

Чи запрошував / запрошуvala ти когось у гості? Чи ходив / ходила в гості? Розкажи про це у парі.

ЛИСИЧКА І ЖУРАВÉЛЬ

Лисичка з Журавлем **покумáлися**. От Лисичка і кличе Журавля до себе в гості. Наварила кашки з молочком, розмазала тонесенько по тарілці та й каже:

— **Живíся, кúмочку, не погордúй!** Сама варила.

■ Чому **Лисичка покликала Журавля в гості?** Що вона за- пропонувала гостю? Що буде далі?

Журавель **стук-стук** дзьобом — нічого не спіймав. А Лисичка тим часом лиже та й лиже кашку, аж поки сама все не з'їла. А коли кашки не стало, вона й мовить:

— Вибачáй, кúмочку, більше не маю чим вас **гостити**.

— Спасибі й за те. А ти б до мене завтра завітала!

■ Чим **Лисичка пригощала Журавля?** Які звуки можна було почути? Як почувався Журавель? Що буде далі?

На другий день приходить Лисичка, а Журавель наварив м'яса, бурячків, картопельки, зложив у високе горнятко з вузькою шийкою.

 — Живіся, кúмонько! Не погордуй, люба моя, —
припрóшує Журавель.

Лисичка встремляє голову до горнятка — не йде
голова! Пробує лапою — годі витягнути. А Журавель
дзьоб-дзьоб у **горнятко**, поки всього не виїв.

 — Вибачайте, кúмонько, — **чим хата багата, тим
і рада**, а більше на сей раз нічого **не розстара́в**.

Як Журавель пригощав Лисичку? Які звуки можна
було почути? Що буде далі?

Розсéрдилася Лисичка та більше із Журавлем **при-
язнь не водила**.

За Іваном Франком

Чому? Чому Лисичка подала страву на тарілці,
а Журавель у горнятку?

 Чому тарілка й горнятко можуть бути звичним
посудом для Лисички і Журавля?

Чому Лисичка і Журавель перестали дружити?

2

Заміни виділені слова і сполучення слів пода-
ними. Що змінилося?

Подружилися, їж, не відмовляйся, пригостити, горщик,
не приготував, не товаришувала.

3

Чому у казці є слова, які ми рідко використовуємо?
Уяви, що ти опинився / опинилася в казці. Які звуки ти
можеш почути?

!

Ти чуєш немовні звуки   і звуки мови
Звуки мови ти чуєш і вимовляєш.

4

Вимов звуки у словах **лисичка** і **журавель**. Які ці зву-
ки — мовні чи немовні?

5

Склади слова з букв. Склади речення зі слів.

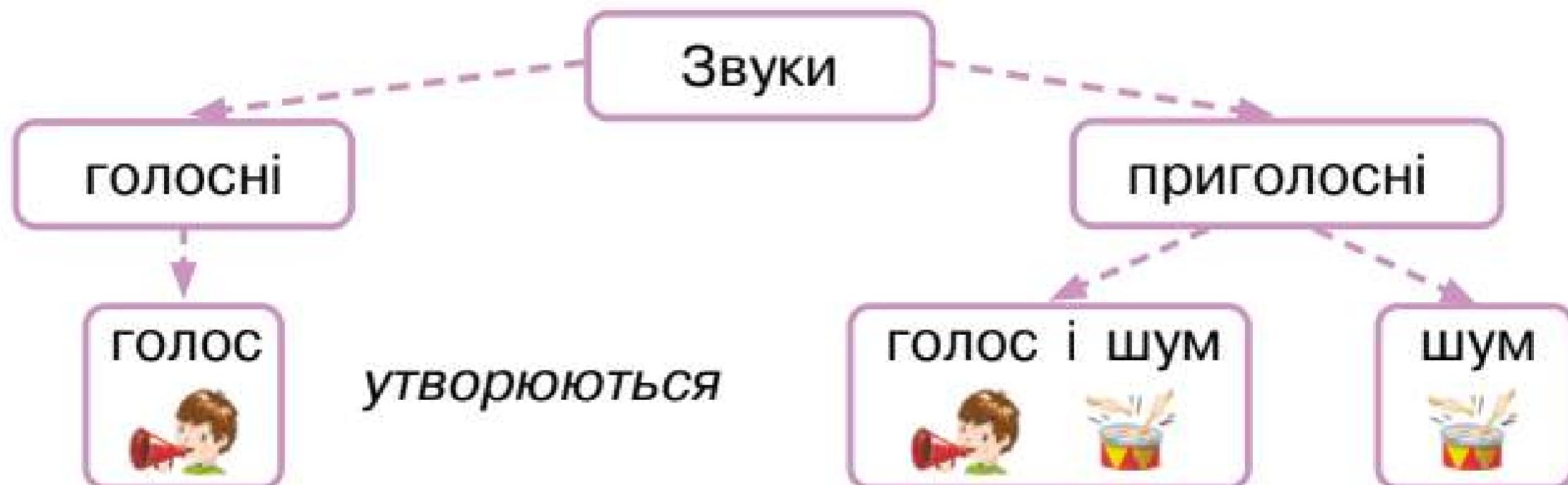
1. куакш лаз'ї сичЛика
2. ривзыва вельЖура сом'я й чіово

ГОЛОСНІ І ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ. ПОЗНАЧЕННЯ ГОЛОСНИХ ЗВУКІВ БУКВАМИ

! Звуки є голосні і приголосні. Вони утворюються по-різному. Голосні за допомогою голосу. Приголосні за допомогою голосу й шуму або тільки шуму.

1 Розкажи про те, чим відрізняються голосні і приголосні звуки за схемою.

2 Запиши слова парами. Якими звуками — голосними чи приголосними — вони відрізняються?

рік лис колоскова ліс колискова рак

! В українській мові шість голосних звуків позначаються десятьма буквами.

голосні
звуки

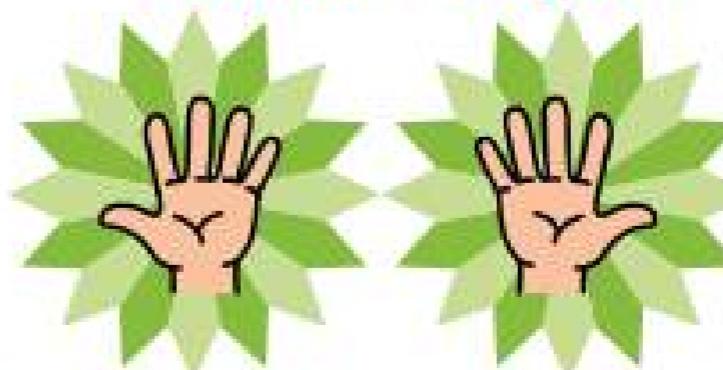
6

[a], [o], [y], [e], [i], [ɪ]

букви, що позначають
голосні звуки

10

а, о, у, е, и, і, я, ю, є, і

3

Вірш. Настрій вірша

- Чи чув / чула ти колискові пісні? Чим вони відрізняються від інших пісень?

КОЛИСКОВА

Поле. Зорі. Ніч казкова.
Долинає тихий спів.
То лунає колискова:
Не людська, а колоскова —
Найніжніша колискова —
Для маленьких колосків.
Сплять озерця і ліски,
Рибки сплять, пташки і миші.
Не баріться, колоски,
Засинайте й ви скоріше.

Григорій Фалькович

Що ти відчуваєш: радість, спокій, цікавість, огиду, сум чи щось інше?

Хто і для кого співає колискові пісні у вірші й в житті?

Порівняй вірш і малюнок. Що в них спільного?

4

Випиши 6 слів, які відповідають на питання що? Познач • у словах голосні звуки.

5

Запиши 2–3 слова з вірша у стовпчики.

1 голосний звук	2 голосні звуки	3 голосні звуки
-----------------	-----------------	-----------------

Спів,

Поле,

Лунає,

6

Завдання на вибір

1. Спиши 6 рядків вірша.

2. Запиши вірш своїми словами.

БУКВИ Я, Ю, Є

Букви **я, ю, є** позначають:

один звук
[а], [у], [е]

два звуки
[яа], [йу], [йе]

1 Розглянь малюнки. Що роблять букви? Скільки звуків позначають букви **я, ю, є**?

2 Визнач, скільки звуків позначають букви **я, ю, є** у словах. Познач звуки і запиши слова в таблицю.

Лялька, юшка, ключ, ягода, маяк, єхидна.

Один звук: [а], [у], [е]

Два звуки: [яа], [йу], [йе]

3 Спиши. У яких словах букви **я, ю, є** позначають два звуки? Склади речення з парами слів на вибір.

Буряк — бур'ян, ягоди — малята, юнак — тюлень, зозуля — яблуко, лілія — мушля, єнот — літнє, співає — вечірнє.

4

Вірш. Тема. Настрій вірша. Рима. Персонаж

Чи є у тебе захоплення? Чого ти хочеш навчитися?

ПАВУЧОК

Цей маленький павучок —
Не прихильник балачок:
Він ні з ким не розмовляє,
Він уголос не співає.
Мріє швидше підрости.
Вчиться прясти та плести.
Хай побачить цілий світ
Виставки його робіт.

Григорій Фалькович

Чому павучок ні з ким не розмовляє?

Чого він вчиться? Чому?

5

Випиши з вірша слова з буквами **я**, **ю**, **є**. Познач звуки.

Інтерв'ю

1 учень / учениця

Чого ти мрієш навчитися?

2 учень / учениця

Яке захоплення в тебе є?

БУКВА Ї

Буква Ї завжди позначає

два звуки [їі].

1

Запиши слова з буквою Ї. Визнач звуки, які позначає буква Ї.

Мій — мої, твій — твої, вія — вії, лілія — лілії, лінія — лінії.

2

Вірш. Проблема. Персонажі. Рима

- Як захищаються від ворогів їжак і білка?

ЇЖАК І БІЛКА

Каже білочці їжак:
 «Як ти можеш жити так?
 Та ж на спіночці
 твоїй жодної колючки,
 А у гущі лісовій
 ходять всякі злючки».
 Білка хмікнула: «Пусте,
 що гладенька спинка,
 Бережуть мене проте
 і сосна, і ялинка».

Петро Сорока

- Яку проблему обговорювали їжак і білка?
- Яка буква позначає два звуки у виділеному слові?

3

Запиши звукові схеми до слів.

їжак їжа поїзд сироїжка

■ Чому у цих словах звуків більше, ніж букв?

4

Утвори й запиши речення за зразком.

Зразок. Колюче їжаченя з'їло слимака.

Колючий
Колюча
Колюче
Колючі

їжак
їжачиха
їжаченя
їжаки

їсть
з'їла
з'їло
їдять

слимака.
жука.
равлика.
черв'яка.

5

Запиши речення на вибір, у якому: 1) пояснюється, чому їжак не робить запаси на зиму; 2) описується поведінка їжачка восени.

Восени їжачок носить на своїх голках листя, а не їжу.

Їжак не запасає їжу на зиму.

Узимку він не їсть, а спить.

Тому і готове звірятко тепле гніздо для зимівлі.

■ Склади речення за питаннями.

Коли?

Де?

Хто?

Що робить?

Що?

6

Редагую

Їжак і жаба допомагають садівнику поїдати комах.

7

Факти і думки

Морські їжаки живуть у морях та океанах. Вони схожі на кульки з довгими голками. У деяких їжачків голки отруйні.

Морські їжаки рухаються повільно за допомогою трубчастих ніжок.

У них немає очей. Тому світло вони відчувають усім тілом. Вони не люблять світло і прагнуть сковатися в ущелинах.

Більшість морських їжаків їдять водорості, деякі — молюсків.

Морські їжаки колючі, тому ворогів у них небагато. Але акули, морські видри, морські зірки їдять морських їжачків.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

1

Склади історію за малюнками.

Хрусь! Яблуко впало!

1

Не можу залізти в нірку!

2

Я допоможу!

3

Покатайся
по травичці!

4

Що робити?

5

Плавай! Вода зміє
яблуко, горіхи,
листок!

Як смачно!

Ура!

Як чудово в нірці!

■ Чому їжачок не міг залізти в нірку? Хто допомагав їжачку? Чим завершилася історія?

2

Склади речення до кожного малюнка і запиши текст.

СКЛАД. НАГОЛОС. НАГОЛОШЕНІ І НЕНАГОЛОШЕНІ СКЛАДИ

! Ти вимовляєш слово одним чи кількома поштовхами повітря. Так утворюється склад. У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

1 Визнач голосні звуки у словах і поділи їх на склади.

п і | с о к сорочка панцир черепаха

2 Вірш. Тема. Проблема. Рима. Персонаж

Жила у пустелі мала **черепаха**.

Носила сорочки легкі, **бідолаха**.

Сорочки бруднілись і рвались весь **час**.

Збирала сорочки вона про **запас**.

А потім сказала: «Годі вже **прати!**»

І панцир міцний почала **одягати**.

Не мнеться, не рветься,

І весь час на **місці**.

Гуляй досхочу років сто або **двісті**.

■ Яка проблема була в черепахи? Як вона її вирішила?

3 Чим схожі виділені слова вірша? Поділи їх на склади і запиши в таблицю.

1 склад

2 склади

3 склади

4 склади

4 Завдання на вибір

1. Спиши 2 або 4 рядки вірша.

2. Розкажи або запиши історію про черепаху своїми словами.

5

Прочитай завдання, яке дали дітям. Хто з них виконав його правильно? Чому?

Завдання.
Намалюйте замок.

замок замок

Один зі складів у слові ти вимовляєш із більшою силою голосу або підвищуючи тон. Це **наголошений склад**. Решта складів — **ненаголошенні**.

ЧЕ

РЕ

ПÁ

ХА

6

Допоможи черепасі скласти слова в панцир. Розподіляй їх за кількістю складів.

пірнає

море

дельфін

морський

річка

кит

плаває

моряк

берег

пісок

Як у слові визначити наголос

Уяви, що ти не почув / не почула слово. Перепитай.

Уяви, що ти кричиш слово другу, який на п'ятому поверсі будинку.

Панцир?

Панцир!

7

Постав у словах наголос і запиши їх у таблицю.

Черепаха, ласти, яйця, пісок, пакет, шкарадупа, морський, відпливають.

Наголос падає на

1 склад

Панцир,

2 склад

Яєчний,

3 склад

Океан,

Якщо ти не знаєш, як правильно вимовити слово, звернись до орфоепічного словника.

Орфо-
епічний
словник

АБВ

8

Факти і думки

Морські черепахи живуть у теплих морях й океанах.

У них овальний панцир, передні лапи схожі на ласти, тому вони гарно плавають. Морські черепахи не можуть ховати лапи і голову всередину під панцир, як інші.

Живляться вони водними рослинами. Яйця відкладають у піску. Черепашенята пробивають шкаралупу яйця яєчним зубом і вилізають з нього. Вони одразу прямають у воду і відпливають на безпечну відстань.

Морські черепахи можуть запутатися у рибальських сітях чи у пластикових пакетах і загинути.

■ Постав запитання до речень тексту у парах. Знайди у тексті відповідь.

Хто?

Що?

Що роблять?

Де?

Як?

Чому?

Наприклад. Де живуть морські черепахи? Хто живе у теплих морях й океанах? Морські черепахи живуть у теплих морях й океанах.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Склади у парі список з 5–6 назв свійських тварин.

2

Оповідання. Тема. Проблема. Персонажі. Будова тексту

■ Чи є у тебе домашній улюблений? Що можна зробити, якщо немає можливості утримувати тварину вдома?

МІЙ ДОМАШНІЙ УЛЮБЛЕНЕЦЬ

■ **Про кого йтиметься в оповіданні? Чому?**

зачин

Тимофій завів крокодила. Спочатку **крокодил** був невеличкий і поміщався в картонній коробці, у якій його принесли. А потім тато купив Тимкові велосипедний насос, і разом вони надули крокодила. Він був точнісінько мов справжній. І оселівся під ліжком, так що **паща** стирчала з одного боку, а хвіст — з іншого.

■ **Хто був домашнім улюбленцем Тимофія? Де він жив? Чому він швидко став великим? Що буде далі?**

головна
частина

Подія 1

І от одного разу, коли на уроці задали розповісти про домашнього улюблена, Тимофій привів крокодила до **школи**.

Подія 2

У класі крокодил усім дуже сподобався. Кожен намагався його обійтися чи хоча б погладити. Цілий урок крокодил переходив із рук у руки. А на **великій** перерві його позичив Віťко Семеренко. Хлопчик ганявся з крокодилом по подвір'ю й гарчав, а дівчата пищали від удаваного страху. Коли ж Віťкові наскучило, він вигадав іншу гру — качатися по траві до квітника і назад.

■ Чому Тимофій привів крокодила до школи? Як діти поставилися до крокодила? Чому? Що буде далі?

Подія 3

А наступного дня до школи прийшли батьки всіх дітей — скáржитися на Тимофія. Мовляв, від цього крокодила самі збитки: подрані штанці, **зелені** сорочки...

■ Що значить **скáржитися**? Чому батьки скáржилися на крокодила? Що буде далі?

кінцівка Учительці пані Ксенії не лишалося нічого іншого, як спустити крокодила. Додому Тимко вертався похнюблений.

Дмитро Кузьменко

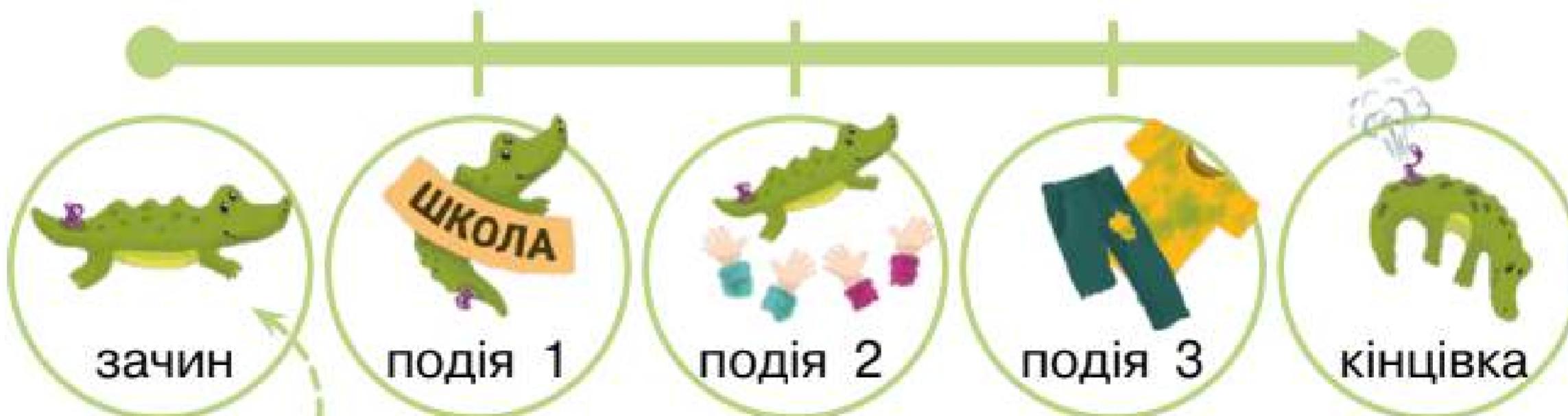
■ Що ти відчуваєш: радість, сум, цікавість, злість, страх, огиду чи щось інше? Чому?

■ Яка проблема виникла у Тимка? Як він може її вирішити?

■ Перекажи оповідання, користуючись лінією часу та словами, що виділені в тексті.

привів крокодила до школи

спустили крокодила

■ Поділи виділені слова на склади, постав наголос.

Пишу для себе

Напиши про домашнього улюблена, який живе у твоєму домі або про якого ти мрієш.

ПЕРЕНОС СЛІВ ІЗ РЯДКА В РЯДОК

1 Допоможи крокодилу поділити слова на склади. Познач наголос.

Скільки голосних звуків у слові, стільки й складів.

помилка
загадка

білка

спина
олень

запитання
вузький

середина
дошка

новий
український

! Іноді ти не можеш записати слово в рядку, бо воно довге. Що робити?

! Ти можеш переносити слова з рядка в рядок за складами **ВО**. Одну букву переносити або залишати в рядку **не можна** ~~Р~~.

2 Спиши і поділи слова на склади. Закресли ті, які не можна переносити.

Дуб, липа, осика, бук, яблуня, слива, клен, береза, калина.

3

Поділи слова для переносу.

Зразок.

По-ле, мо-ре,

Зразок.

Дере-во, де-рево,

Небо, перо, жуки, роса,
миша, груша, килим, мороз.

Береза, дорога, сорока,
горобець, джерело.

4

Діти переносили слова з рядка в рядок. Випиши всі слова, які перенесені правильно. Вправ мілки.

Юрко

не-ділю | кал-южі
ра-но | весе-ло
й-демо | хм-ари
сто-лу | ле-дар

неді-лю | калю-жі
ра-но | ве-село
йдем-о | хма-ри
ст-олу | лед-ар

Марійка

ТВЕРДІ, М'ЯКІ ТА ПОМ'ЯКШЕНІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

1

Вірш. Проблема. Персонажі. Рима

■ Які тварини не можуть бігати? Як вони пересуваються?

Два **хор-р-р-ро-брі** хробаки

Й два **сміл-л-л-ли-ві** слімаки

Закладалися на **гріш**,

Хто з них бігає **скоріш**.

А дистанція така —

До трухлявого пенька.

Скоро землю вкриє сніг,

Та ніхто ще не добіг.

Григорій Фалькович

■ Яку дистанцію мали пробігти хробаки і слімаки?

■ Чому ніхто не добіг до пенька? Наскільки швидко вони повзають?

2

Назви приголосні звуки у виділених словах вірша із завдання 1. Чим приголосні звуки відрізняються від голосних?

Приголосні звуки бувають тверді та м'які .

3

Назви тверді і м'які звуки.

Тверді
звуки

[д] [з] [дз] [л] [н] [р] [с] [т] [ц]

М'які
звуки

[д'] [з'] [дз'] [л'] [н'] [р'] [с'] [т'] [ц'] [й]

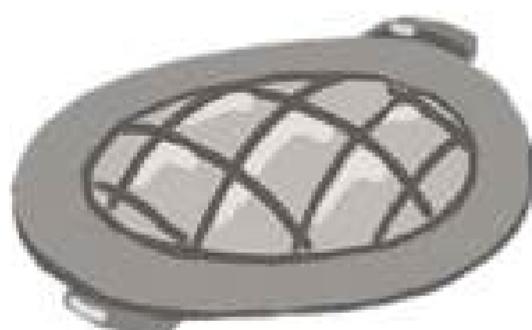
4

ПРО ХРОБАКА І СЛИМАКА

Хробаки живуть у ґрунті. Хробаки їдять коріння рослин. Слимаки живуть на рослинах у лісі чи на городі. Деякі — у морі. Слимаки їдять листя.

5

Знайди слова — підписи до малюнків. Вимов перші звуки цих слів. Які це приголосні — тверді чи м'які?

лук люк

рис рись

ліс ліс

Я позначаю
твердий при-
голосний.

Ми позначаємо м'які
приголосні, бо після нас
стоять букви ь, і, я, ю, є.

На письмі м'які приголосні позначають буквами **і, я, ю, є** та м'яким знаком **ъ**.

Запиши склади з м'яким приголосним звуком. Познач ці звуки знаком =.

Ду, дю, да, дя, ди, ді, дє, де, до, дъ,
тя, сі, зу, дзю, ря, съ, нє, ці, це.

Запиши слова у два стовпчики. Познач м'які приголосні знаком =.

У слові є букви
і, я, ю, є, ь.

У слові немає букв
і, я, ю, є, ь.

Редактуру.

У лісі тихо, бо звірі ходять без черевиків.

В українській мові є тверді звуки — —, що не мають пари — м'якого приголосного звука = =. Вони можуть вимовлятися пом'якшено.

[6'], [π'], [β'], [μ'], [φ'], [χ'], [γ'],

[ш'], [дж'], [г'], [к'], [х'], [ѓ'].

Пом'якшення приголосних позначають буквами
і, я, ю, є.

Зроби звуко-буквений аналіз слів. Назви пом'якшені приголосні.

кіт лис мішок хвіст біг
гілка

Усно склади розповідь, уживаючи ці слова.

10

Казка. Проблема. Персонажі. Будова тексту. Читаємо в особах. Театралізуємо

Що таке хитрощі? Кого ми називаємо хитрими?
ЛІС І КІТ

ЗАЧИН. Зустріч

Одного разу в лісі кіт зустрів лиса й подумав: «Лис такий розумний, його весь світ шанує».

ГОЛОВНА ЧАСТИНА. Подія 1. Вихвалення лиса

От кіт і каже:

— Добрий день, пане лисе! Як вам живеться? Як ваше здоров'ячко?

Лис довго думав: відповісти чи ні. Нарешті сказав:

— Ти запитав мене, як мені живеться. Та хто ти та-
кий? Що ти вмієш?

— Коли на мене нападуть собаки, я вмію відряпа-
тись на дерево і врятуватися від них.

— І оце все? — сказав лис. — А в мене є мішок
хитрощів. Шкода тебе. Ходи зі мною, я навчу тебе, як
рятуватися від собак.

Що вміє кіт? А лис? Що пообіцяв лис котові? Що буде далі?

Подія 2. Небезпека

А тим часом з-за пагорба з'явився мисливець із
собаками. Кіт м'яттю відряпався на дерево і склався
на самому вершечку, серед густого листя.

— Розв'яжіть свій мішок із хитрощами, пане лисе,
швиденько розв'яжіть! — гукнув він лисові.

КІНЦІВКА. Зайвий мішок

Та було вже пізно. Собаки наздогнали лиса й схопили його.

— Ех, пане лисе, — мовив кіт, — не допоміг вам мішок хитрощів. А якби ви вміли видряпуватись на дерево так, як я, то нічого б вам не сталося.

За мотивами казки братів Грімм

- Що було в мішку хитрощів? Чому лис не встиг врятуватися?
- Перекажи казку, користуючись лінією часу.

11

Спиши, вибираючи одне з виділених слів.

У **лісі** / **полі** кіт зустрів **лиса** / **мишу**. Лис розповів про **мішки** / **діжки** хитрощів. Раптом з-за пагорба з'явився **єгер** / **мисливець** із собаками. Кіт заліз на **дуб** / **дерево**. А лис?

12

Спиши слова, у яких є пом'якшені приголосні. Познач пом'якшені приголосні знаком **=**.

Білка, місто, липа, пінгвін, фігура, жінка, чітко, словник, шість, дівчинка, гірка, хід, хлопчик, пюре, буква, цвях.

13

Поділи слова для переносу. Познач м'які і пом'якшені приголосні знаком **=**.

Зразок. Лі-то,
=

Зразок. Дитя-чий, ди-тячий
=

Трава, площа, клени,
ключі, квіти, стілець.

Гарячий, лісячий, золотий,
металевий, паперовий.

М'ЯКИЙ ПОДОВЖЕНИЙ ПРИГОЛОСНИЙ ЗВУК

1 Порівняй слова. У яких словах один зі звуків вимовляється подовжено? Як записали цей звук?

Колос — колосся, корінь — коріння, дозвіл — дозвілля, ліс — узлісся.

! У деяких словах **м'який приголосний звук** ти вимовляєш подовжено **Нннн**. Записуй його двома однаковими буквами.

[н̄:]

читання

[с̄:]

волосся

[т̄:]

життя

2

Запиши слова парами.

Читати, малювати, знати, плавати, смітти, малювання, читання, знання, сміття, плавання.

Зразок. Читати — читання,

3

Що відбувається? Прочитай речення. Хто може їх говорити? Спиши сполучення слів за зразком.

У мене русяве волосся.

У мене житнє колосся.

У мене нове взуття.

У мене рум'яне обличчя.

У мене цілюще зілля.

У мене дивне коріння.

Зразок. Русяве волосся,

Факти і думки. Текст-опис. Тема і головна думка. Будова тексту

ЛАТАТЯ БІЛЕ

Латаття біле — це водна рослина. Мільйон років тому вона виглядала так само, як і тепер.

Міцним **корінням** латаття кріпиться до дна водойми. Широке листя плаває по воді. Листя блискуче, гладеньке, наче вкрите плівкою. Природний восковий наліт оберігає листочки від **гниліття** у воді. Квітка латаття — біла, із жовтою серединкою. Після **запилення** комахами квітка в'яне. Виростає плід. У ньому — чорне **насіння**. Коли плід зігнє, на поверхні води плавають насінинки.

Це рідкісна рослина, вона занесена до Червоної книги України. У народі латаття біле називають «русалчин цвіт».

■ Доповни словосполучення словами з тексту.

Коріння (яке?) Листя (яке?) Квітка (яка?)

ПЕРЕНОС СЛІВ ІЗ М'ЯКИМ ПОДОВЖЕНИМ ПРИГОЛОСНИМ

Як ти піклуєшся про себе? Продовж речення.

1. Я витираю **обличчя**.
2. Я розчісую **волосся**.
3. Я чищу **взуття**.

■ Запиши звукову схему виділених слів.

Ти можеш поділити слова з м'яким подовженим приголосним

на склади

взу-ття

во-ло-сся

для переносу з рядка в рядок

взу-ття, взут-тя

воло-сся, волос-ся, во-лосся

2

Поділи слова:

■ на склади

■ для переносу з рядка
в рядок

Зразок. Жи-ття,

Зразок. Корі-ння, корін-ня,

Взуття, гілля, знання,
шиття, сміття, запитання.

Читання, обличчя, малюван-
ня, волосся, насіння.

3

Що не так? Запиши правильно.

Щасливе взуття, рум'яне волосся, шкіряне життя, куче-
ряве обличчя.

4

Поділи слова з м'яким подовженим приголосним для
переносу.

На вулиці ревіння, зітхання і сопіння,
На вулиці гудіння, шипіння й гучний свист.
Ходіння й сидіння, котяче муркотіння,
Сороче скрекотіння і за кермом таксист.

■ Завдання на вибір

1. Поділи слова
для переносу із
завдання 4.

2. Придумай незвичайну
машину. Напиши, що
вона може робити.

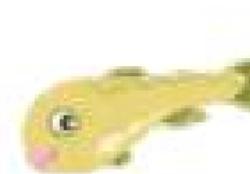
М'ЯКИЙ ЗНАК Ь. ПЕРЕНОС СЛІВ З Ъ ТА ЬО

1

З'єднай слова і малюнки. Визнач слово, до якого немає малюнка. Поясни значення цього слова. Порівняй слова. Познач м'який приголосний перед м'яким знаком.

галка — гáлька
лан — лань
мілкá — мíлька

М'який знак **ь** **НЕ** позначає звука. Навіщо він тоді?

Твердий приголосний [л] — л

Він дуже потрібний. Чому? Буква **л** позначає твердий приголосний звук, а дві букви **ль** — м'який приголосний [л'].

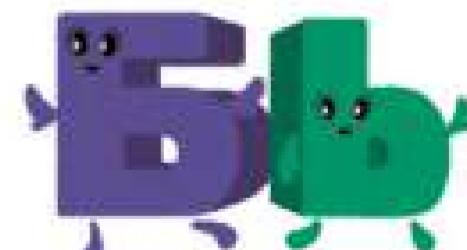
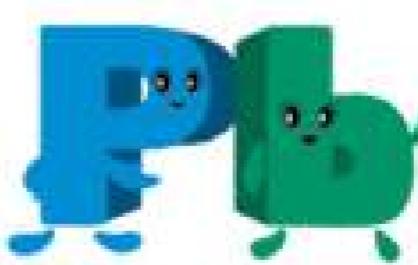
М'який приголосний [л'] — ль

! Коли переносиш слово з рядка в рядок, залишай м'який знак **ь** разом із попередньою буквою. Наприклад: кіль-це, паль-ці, апель-син.

Ні, я не хочу, щоб мене переносили з рядка в рядок без моїх друзів!

Ми разом на рядку!

2

Спиши. Обведи слова з м'яким знаком. Познач м'який приголосний перед м'яким знаком.

У **метелика** біленькі крильця. Василько сів на маленький стільчик. Вітерець підняв легеньку пір'їнку. Сіре́нький заєць їсть морквинку.

3

Поділи слова для переносу.

Зразок. Кіль-це,

Бильце, дзеркальце, кулька, батько, іdal'nya, донька, лялька, пальто, парасолька.

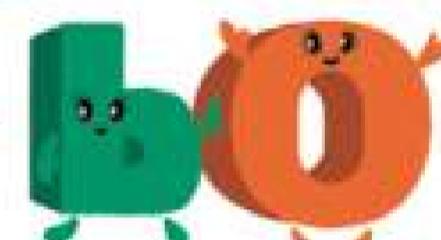
Зразок. Пиль-ний,

Сильний, маленький, овальний, легенький, м'якенький, футбольний.

Не розривай буквосполучення **ьо**, коли переносиш слово з рядка в рядок.

Наприклад: мальо-ваний.

Ура! Ми разом на рядку! Нас не можна розривати!

4

Поділи слова для переносу. Яке слово не можна поділити для переносу? Чому? Знайди слово до схеми.

Мальований, польовий, сьогодні, льон, кольори, кольоровий, польоти, бадьорий.

5

Що не так? Запиши правильно.

Бадьора цукерка, кольорове сонце, польовий диван, працьовитий камінь, усміхнений льон.

6

Запиши сполучення слів.

Польовий мак, польова миша, польове заняття, польові роботи, польові квіти.

7

Запиши речення, замінюючи виділені слова.

Польовий **льон синього** кольору. Сьогодні **сонячний деньок**. У коробці лежать **кольорові олівці**.

Довідка. Мак, червоного, дошовий, день, сині, зелені, ручки, фломастери.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1 Назви 5 способів, як можна використати парасольку. Який із них найбільш популярний серед твоїх друзів?

2 Казка. Проблема. Персонажі. Будова тексту. Читаємо в особах. Театралізуємо

ПАРАСОЛЬКА

ЗАЧИН

Одного похмурого ранку мама будила Марка, а йому так не хотілося вставати!

ГОЛОВНА ЧАСТИНА

Він розплющив одне око, побачив, що надворі йде дощ.

— Не хочу до школи, дощ падає...

— А я хочу, — раптом почув

Марко чийсь тихенький голосочок. — Я люблю дощ.

Чому Марку не хотілося вставати з ліжка? Хто може любити дощ? Що буде далі?

— Ти хто?!

— Я — **парасолька**. І мені вже набридло сидіти в шафі...

Марко розплющив уже обидва ока, миттю зіскочив з ліжка, відчинив шафу і дістав свою синю парасольку. **Кольорові** автомобільчики на ній ніби чекали, щоб кудись поїхати.

— Збирайся швидше, хочу під дощ! — наказала парасолька.

— Ти вмієш розмовляти... — Марко відразу почав одягатися.

Дощ лив як із відра. Хлопчик чалапав за мамою й **тихенько** розмовляв із парасолькою:

— А чому ти так любиш дощ?

— Бо він схожий на музику. Послухай, як стукають краплі по підвіконнях, подивися, якими **бульбашками** скачуть по калюжах. І найголовніше: без мене ти змок би до нитки. Ти можеш застудитися, а я — ні. Тому мені **подобається** тебе оберігати.

У школі Марко розклав сохнути парасольку серед інших.

«Цікаво, чи й вони такі ж чарівні, як моя?» — подумав хлопчик і побіг до друзів.

■ Назви 3 причини, чому парасолька любить дощ. Що зробив Марко з парасолькою у школі? Що буде далі?

Увечері, коли Марко йшов із татом додому, вітер раз у раз намагався видерти парасольку з рук.

— Тепер я тебе захищаю, — прошепотів Марко.

Але вітер таки висмикнув її з рук і поніс вулицею. Парасолька пролетіла кілька метрів, упала в калюжу і загойдалася на **хвильках**. Вона була мов кораблик.

КІНЦІВКА

— Важкий у тебе видався **день**, — сказав хлопчик.

— Зате я нині політала і поплавала, — задоволено промовила парасолька. — Мені так сподобалося!

— І мені дуже сподобалося ходити з тобою до **школи**, — усміхнувся Марко.

За Наталкою Малетич

- Що ти відчуваєш: радість, сум, спокій, цікавість, захоплення чи щось інше?

Чому?

- Чому Марку сподобалося йти під дощем?
Чому Марк сказав парасольці про важкий день?
Чому парасолька була радісною? а хлопчик?

- **Дискусія в групах.** Назвіть три причини, чому це добре, і три причини, чому ні. Використайте приклади з тексту.

- Чи добре, коли йде дощ?
■ Спиши виділені слова. Поділи їх для переносу.

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

3

2

1

- Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.
Запиши два вміння, яких ти набув/набула.
Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

БУКВА Й. ПЕРЕНОС СЛІВ З Й ТА ЙО

Звук [й] завжди м'який.

- 1 Знайди малюнок до слів. Запиши 3 слова на вибір.
Накресли звукові схеми цих слів. До якого слова немає малюнка?

Зразок. Ай|ва,

айва
майка
гайка
чайка
лійка
сойка
двійка
змійка
зайчик
трамвайчик
чайник

2 ! Залишай букву **й** з попередньою буквою, коли переносиш слова з рядка в рядок.

зай-чик

трамвай-чик

- 2 Поділи для переносу слова із завдання 1.

Зразок. Чай-ка, трам-вайчик, трамвай-чик,

- 3 Спиши, вставляючи слова із завдання 1.

Бабуся варить варення з Ми заварили чай у Дідусь поливає квіти Мама закрутила ... та полагодила пилосос.

У ... тісно. Сестричка намалювала куцохвостого

! Пиши разом **йо**, коли переносиш слова з рядка в рядок.
Наприклад, буль-йон, медаль-йон.

4

Поділи слова для переносу. Які слова не можна поділити?

Зразок.

Га-йок,

Зразок.

Ма-йорить, майо-ритъ,

Район, майор, йод, буль-
йон, медальйон, йорж.

Бойовий, серйозний,
знайомий.

5

Щоденник. Події з життя

■ Чи є у тебе щоденник? Що записують у щоденнику?

МІЙ ЩОДЕННИК

Субота, 23 листопада

8:00 — Я тільки прокинулася. Сьогодні чудовий день!

9:00 — Я прикріпила собачий медальйон на шию

Тоффі. Якщо Тоффі загубиться, ми знайдемо його.

Гайда в гайок у знайомий район!

12:00 — Мама варить бульйон. Мабуть, буде гречаний суп.

13:00 — А от і не суп, а борщ. Андійко обожнює борщ. Я теж.

16:00 — Я читаю серйозну книжку. Енциклопедію.

■ Чому в щоденнику записують день тижня, число, місяць і час?

■ Які події записує дівчинка? Чому? Які події записав / записала б ти? Що ще можна писати в щоденнику?

■ Завдання на вибір.

1. Випиши слова з буквою **й** та поділи їх для переносу.

2. Спиши ті частини тексту, які містять цікаву для тебе інформацію.

3. Запиши один день свого життя у щоденник.

БУКВОСПОЛУЧЕННЯ ЙО ТА ЬО

1 Розкажи за схемою, у яких випадках ти писатимеш **йо**, а в яких — **ьо**.

ПИШИ

на початку
слова і складу

йо

ьо

у середині слова

йогурт, район

льон

2 Випиши слова з **йо** в перший стовпчик, а слова з **ьо** — у другий, дописуючи пропущені буквосполучення **йо** та **ьо**. Поясни значення слів.

Ра...н, га...к, т...хкають, сл...зи, пен...к, зна...ма, кол...ровий, ...рж, ...гурт, дз...би, син...го, літн...го.

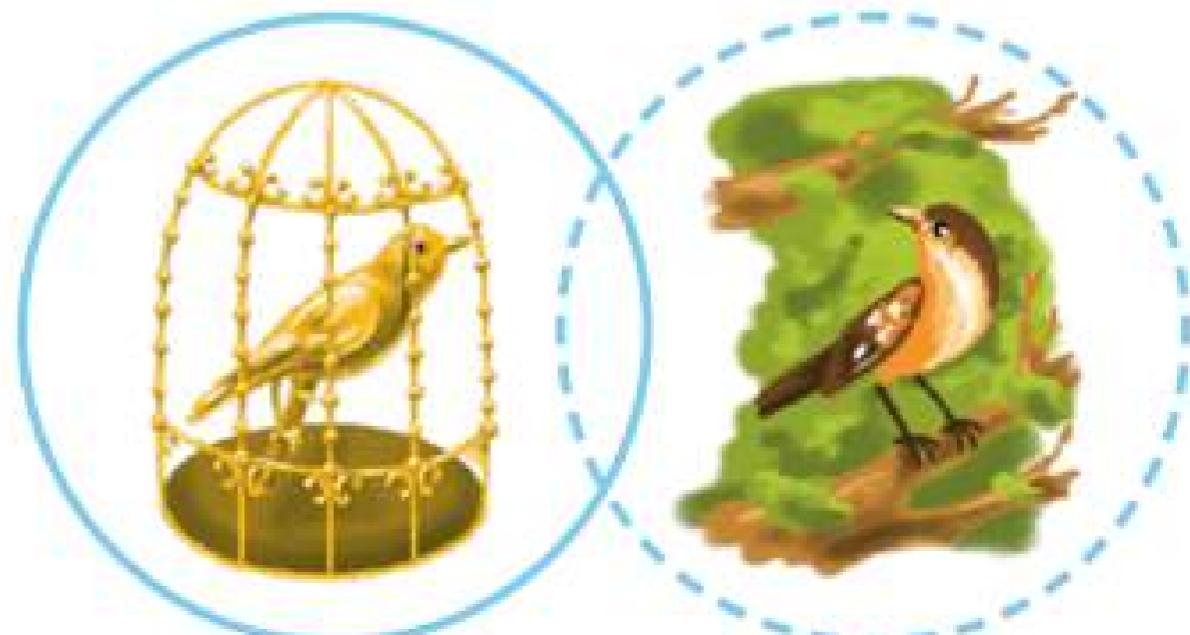
3 Спиши текст, замінюючи пояснення в дужках на слова із завдання 2.

У (невеликий листяний ліс) прилетіли солов'ї. Цілий деньок (видають дзвінкі переливчасті звуки «тьох-тьох»). Гарно! Аж (безбарвна солонувата рідина в оці) на очах з'явилися. А потім птахи у (покрита рогівкою ротова частина у птахів) почали гілочки носити. Гніздо будувати. Одного (який буває влітку) дня з гнізда вилетять пташенята.

4 Діаграма Венна. Порівняй двох солов'їв. Чим вони схожі? Чим відрізняються?

■ Дискусія

Чи потрібно тримати птахів у клітці?

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ПОСЛІДОВНІСТЬ ДІЙ

1

Текст. Тема і мета тексту. Послідовність дій
ЙОГУРТ

Бабуся готує сніданок: кашу з родзинками, печене яблуко і мій улюблений вишневий кисіль. Але на сніданок я люблю йогурт. І наша лайка Йосська також.

Сьогодні вранці бабуся пішла на роботу, а ми з Йосською вирішили готувати йогурт. Я теж хазяйка. Ви знаєте, що йогурт готують із молока? Я взяла пакет молока , закваску в маленькій баночці й термос . А далі...

■ Як ти гадаєш, що буде далі?

1. Я закип'ятила молоко.
Я охолодила

2. Я змішала молоко і закваску

3. Я налила в термос.
Я почекала

4. Я налила в склянку йогурт і додала ягоди

2

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Запиши послідовність дій приготування йогурту за текстом.

2. Запиши послідовність дій приготування улюбленої страви.

АПОСТРОФ

1 Прочитай слова. Чим відрізняється вимова **ря** і **р'я**?

моря — подвір'я **буряк** — **бур'янзоря** — сузір'я

■ Як називають знак ', який стоїть після **р** перед **я**?

!
Апостроф — це знак '. Він показує, що приголосний звук перед апострофом твердий, а букви **я**, **ю**, **є** позначають два звуки [йа], [йу], [йе].

М'я
[м] -----> — =• ←----- [йа]

тв ердий	два
приголосни й звук	звуки

2 Визнач, у яких словах потрібно написати апостроф. Після яких букв пишеться апостроф? Перед якими буквами?

б..є м..яч п..ю чай в..ють солов..ї торф..яний ґрунт

!
Апостроф пишеться після букв **б**, **п**, **в**, **м**, **ф**, **р** перед буквами **я**, **ю**, **є**, **ї**, які позначають два звуки [йа], [йу], [йе], [йї].

3 Відгадай, хто або що це. Запиши слова з апострофом. Склади речення з двома сполученнями слів.

1. З'їв м'ясо, п'є молоко, м'яка шерсть, живе на подвір'ї.
2. В'є гніздо, б'є дзьобом, п'є воду, з'їв черв'яка.
3. Кам'яні стіни, дерев'яні вікна, олов'яні ручки.

‘‘ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Оповідання. Проблема. Персонажі. Будова тексту

■ Кого ми називаємо супергероями? Чи можуть бути супергероями люди, які поруч із нами? Чому?

МОЯ БАБУСЯ — СУПЕРГЕРОЇНЯ

Моя бабуся — найкраща в усьому світі. Ми з нею любимо різні пригоди. І літати по кімнаті, як космонавти, і до самісінських сутінків блукати в саду, наче індіанці. Але найбільше нам подобається гратися в супергероїв.

Останнім часом бабуся стає забудькуватою. І часто щось плутає. Одного разу бабуся забула, що мене звати Сюзі.

— Привіт, Лілі! — сказала вона мені.

А потім бабуся сумно промовила, що схоже на те, що вона втрачає пам'ять.

■ У які ігри бабуся грала з онукою? Про що забула бабуся? Що буде далі?

— Пам'ять, — сказала вона, — це маленька людинка у тебе в голові, яка все пам'ятає.

І я подумала: «Якщо бабуся втрачає пам'ять, виходить, що ми більше ніколи не зможемо гратися з нею в супергероїв? Я неодмінно маю відшукати бабусину пам'ять!» І я стала таємним детективом. І почала шукати пам'ять.

■ Чому Сюзі важливо відшукати бабусину пам'ять? Ким вона вирішила стати? Що буде далі?

Може, бабусина пам'ять заховалася в скриньці з нитками та голками? Можливо, я знайду її в старих коробках на горищі... Або у квіткових горщиках у садку... Але я ніде не можу її відшукати, хоча витрачаю на пошуки весь день. Мені ніколи не вдається повернути бабусі пам'ять.

■ Де дівчинка шукала бабусину пам'ять? Чи могла вона її знайти? Що буде далі?

Можливо, бабуся більше не зможе гратися зі мною в супергероїв. Усе одно вона буде для мене супергероїнею! Я завжди буду піклуватися про неї. Якщо вона загубить окуляри, я їх знайду. Коли ми підемо в магазин за покупками, я допоможу їй знайти дорогу додому. А якщо я побачу, що вона забула погодувати кота, я покладу корм у мисочку.

Час від часу бабуся щось забуває. Але все одно вона найкраща у світі! Якщо я буду робити все сама, старанно і з любов'ю, то, можливо, стану супергероїнею, як і моя бабуся!

За Марлуз фон Лон

■ Що ти відчиваєш: радість, захоплення, сум, цікавість, спокій, злість чи щось інше?

Чому? Чому дівчинка шукала бабусину пам'ять?

 Чому Сюзі не знайшла її?

Чому вона вирішила більше не шукати пам'ять? Що Сюзі буде робити?

2

Устав потрібні слова.

Бабуся Мар'яна у ... капелюшку сиділа на ... стільці на ґанку ... будинку. Пила з ... кухля ... чай. Дивилася на квітку в ... горщику. Думала про онуків.

Довідка. Солом'яному, кам'яного, дерев'яному, м'ятний, торф'яному, олов'яного.

3

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Напиши, чому твоя бабуся — супергероїня.

2. Напиши, чим ти хочеш / любиш займатися з бабусею.

АПОСТРОФ. ПЕРЕНОС СЛІВ

1

Визнач, хто правильно відповів на запитання.

Коли я пишу апостроф у слові **м'ята**, то це означає, що...

Інна

Максим

Олена

Звук [м'] —
м'який приголос-
ний

Буква **я** позначає
два звуки [йа].

Звук [м] —
твердий
приголосний

Буква **я** позначає
два звуки [йа].

Звук [м] —
твердий
приголосний

Буква **я** позначає
один звук [а].

2

Знайди схему до слів **в'ють** і **в'є**.

— • =

— = • | — :

= • | — : —

— = •

— = • =

Пиши апостроф разом із попередньою буквою, коли переносиш слова з рядка в рядок.

бу-р'яни

бур'я-ни

бур'-яни

3

Поділи слова для переносу. Які слова не можна переносити?

Зразок. Мар'-яна,

Зразок. Дере-в'яний,

Бур'ян, Дем'ян, хом'як,
реп'ях, комп'ютер.Солом'яний, кам'яний,
риб'ячий, жаб'ячий.**4**

Назви птахів. Спиши нázви птахів та їхніх пташенят.

Голуб'яче
гніздоголуб
голуб'я
голуб'ятаГороб'яче
гніздогоробець
гороб'я
гороб'ятаСолов'їне
гніздосоловей
солов'я
солов'ятаЛастів'яче
гніздоластівка
ластів'я
ластів'ята**5**

Редагуй

У гнізді сиділи горобці і голосно каркали.

6

Факти і думки

Яких тільки гнізд не в'ють птахи!

Голуб'яче гніздо з гілок на горищі будинку. Гороб'яче гніздо з м'яких травинок і пір'я у щілинах, дуплах, кущах. Солов'їне трав'яне гніздо у кущах. А ластів'яче гніздо з торф'яного ґрунту чи м'якої глини кріпиться під солом'яною стріхою чи дерев'яним дахом.

Це найдивовижніші помешкання птахів. Так чи ні?

7

Випиши слова з апострофом, поділяючи їх для переносу. Яке слово не можна перенести з рядка в рядок?

Бур..як, буд..як, бур..ян, **реп..ях**, хом..як, м..ята, св..ято, **рум..яний**, духм..яний, м..яч, в..януть, м..який, **дерев..яний**.

8

Спиши, замінюючи виділені слова словами з довідки. У п'ятницю вся **родина** вдома. Мар'янка і Лук'ян граються **машинкою**. Тато годує **кота**. Мама вмикає **телевізор**. Бабуся подає на стіл **смачний** пиріг. Дідусь п'є **липовий** чай.

Довідка. Сім'я, м'яч, комп'ютер, хом'яка, м'ятний, рум'яний.

9

Прочитай записи, які написали дідусь і бабуся, тато і мама, брат і сестра. Де чия записка?

1

На подвір'ї
я граюся
м'ячем.

4

М'ясо
в каструлі.
Смачного!

5

Буду пізно.
Лагоджу
комп'ютер.

2

3

Мар'янко, вивчи
напам'ять вірш про
слов'їв. Перевірю
ввечері.

6

Буду за п'ять годин.
Ми з Дем'яном
Валер'яновичем
граємо в шахи.

Чому складно зрозуміти, кому і хто написав записку?

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

Записка — коротке повідомлення.

1

Напиши записку комусь із членів своєї родини про підготовку до свята.

Назви того, кому
ти пишеш

Привіт, Єво!
Добридень, бабусю!

Вибери того,
кого будеш вітати

Ми плануємо приїхати до тебе
у неділю вранці.
Візьмемо Рекса із собою.

Напиши
своє ім'я

Марк

Повідомлення ти можеш писати на папері й онлайн у телефоні. Як правило, коли ти пишеш повідомлення у телефоні, ти не підписуєшся.

2

Напиши повідомлення у телефоні про відміну тренування, екскурсію в музей, про домашнє завдання тощо.

ДЗВІНКІ ТА ГЛУХІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

1

Візьми дві коробочки. В одну насып монетки , а в іншу — насіння . Струси коробочки. Який звук ти чуєш? Дзвінкий чи глухий? У природі є дзвінкі та глухі звуки, у мові також є дзвінкі та глухі приголосні звуки.

Дзвінкі приголосні звуки утворюються за допомогою голосу і шуму , глухі — за допомогою шуму .

2

Прочитай. Чим відрізняється вимова звуків у виділених словах? Запиши їх парами.

Тягне ріпку дід у **казці**. Будівельник йде в **касці**.

На болоті кумка **жабка**. У портфелі лежить **шапка**.

У городі стигне **плід**. В океані пливе **пліт**.

Дзвінкі та глухі приголосні звуки можуть утворювати пари.

3

Прочитай і порівняй вимову пар звуків.

Дзвінкі ; [б] ; [Г] ; [ѓ] ; [д] ; [д'] ; [з] ; [з'] ; [ж] ; [дж] ; [дз] ; [дз']

Глухі ; [п] ; [х] ; [к] ; [т] ; [т'] ; [с] ; [с'] ; [ш] ; [ч] ; [ц] ; [ц']

4

Визнач, хто з дітей назвав дзвінкі приголосні звуки.

[д], [б], [в],
[л], [м], [н],
[р], [з], [ж].

[с], [ш],
[ф], [х], [к],
[т], [ч].

[л], [т],
[к], [р],
[в], [г].

5

Спиши речення. Обведи парні дзвінкі й глухі приголосні у виділених словах.

У **жабки** жовта **шапка**.

У **гуски** нова **хустка**.

Лле **слива**, мокне **слива**.

Гава п'є **каву**.

Дуб варить **суп**.

Казка одягнула **каску**.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Прочитай оповідання і дай відповіді на питання.

■ Коли, у яких місцях, з ким ти любиш читати?

ДРАКОША, ЯКИЙ ЛЮБИВ ЧИТАТИ

■ Про що може бути ця історія?

Дракоша дуже любив читати. Коли Дракоша читав історію, вона наче оживала. Почуття спалахували, з пащі виривалося полум'я. І книжка горіла. Тому жодну книжку він не міг дочитати до кінця.

— Що робити? Як дочитати книжку до кінця? — бідкався Дракоша. — Я хочу знати, хто знайшов скарби, чому коти не люблять собак, куди мандрували ко-заки! Я хочу дочитати книжку до смачного кінця, наче з'їсти останній найсолідший шматочек тортика!

Але наступна книжка горіла так само, як і попередня.

— Я буду стриманим, — обіцяв Дракоша собі. — Буду тримати себе в лапах. Я буду спокійним за будь-яких обставин. Я зможу.

Але це не допомагало.

Одного дня Дракоша вирішив заморозити почуття.

Дракоша читав у морозильній ка-мері.

Дракоша читав перед вентилятором.

Дракоша читав у мисці з морозивом.

Дракоша читав у калюжі з льодяною водою.

Але почуття були сильнішими за холод, і книжна знову загорялася.

— Добре, — подумав Дракоша, — якщо я не можу сам дочитати історію, можливо, хтось мені допоможе? Я знайду друга, який любить читати так само, як і я!

Дракоша вийшов з дому і пішов у ліс. На гілці білка гризла горіх.

— Ти не хочеш почитати разом мою книгу? — запитав Дракоша. Крек — крук — скрек! Від несподіванки горіх випав із білчиних лапок. Вона шуснула в нірку і зачайлася.

Дракоша пішов до озерця і побачив журавля.

— Ти не хочеш почитати разом мою книгу? — запитав Дракоша.

Кру! Кру! Кру! Журавель затріпотів крилами й полетів.

На галевині Дракоша побачив ведмедя.

— Будь ласка, — сказав Дракоша. — Почитаймо разом мою книгу.

Ведмідь загарчав. Дракоша злякався і заліз на високе дерево. Коли ведмідь пішов, засмучений Дракоша поплентався додому. На ґанку сиділо кошеня і читало книжку про драконів.

— Няв! Справжнісінький дракон! — здивувалося котеня. Дракон і засмучений? Що сталося?

Дракоша розповів свою історію.

— Я теж обожнюю читати книжки! — закричало кошеня. — Читатимемо разом?

Почуття переповнило Дракошу, пolum'я вирвалося з пащі, але книжка вже була в м'якеньких котячих лапках. Друзі сіли на ґанку і почали читати.

З того часу усі книжки Дракоша дочитував разом із другом до самісінького кінця, наче смакував тортиком до останнього найсмачнішого шматочка.

■ Що ти відчуваєш?

■ Чи потрапляв / потрапляла ти в ситуацію, коли хотів почитати з кимось? Як це було?

Чому?

Чому книжка Дракоші загорялася до того, як він її дочитає?

Чому Дракоша не зміг залишатися «холодним», читуючи книжку?

Чому кошеня і Дракоша стали читати разом?

■ Визнач правильні відповіді на запитання.

1. Дракоша не
міг дочитати
книжку, тому
що книжка:

- зникала
- горіла
- була
нецікавою

2. Дракоша
просив до-
читати з ним
книжку:

- білку
- журавля
- лева

3. Дракоша почав
дочитувати
книжки, тому
що читав:

- у холодильнику
- на самоті
- із другом

■ Розглянь світlinи. Розкажи, з ким діти читають.

■ Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Я б хотів / хотіла
читати з другом,
тому що...

2. Я не завжди дочитую
книжку до кінця, тому
що...

ДЗВІНКІ ТА ГЛУХІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

Дзвінкі та глухі приголосні звуки можуть утворювати пари.

1 Прочитай спочатку глухий звук, а потім — дзвінкі.

Дзвінкі : [в] : [л] : [л'] : [м] : [н] : [н'] : [й] : [п] : [п'] : –
Глухі : – : – : – : – : – : – : – : – : – : [φ]

2 Випиши слова в три стовпчики. У перший стовпчик запиши слова, у яких усі приголосні дзвінкі, у другий — де дзвінкі і глухі приголосні, а в третій — усі глухі.

Качка, ґанок, олівець,
фарби, малюнок,
дерево, дзига, кіт,
книжка, мишка.

Дзвінкі приголосні звуки в кінці слова вимовляй
дзвінко

біб	сніг	ніж	город
хліб	поріг	ріж	холод
дуб	доріг	дужка	комод
зуб	барліг	смужка	бутерброд

Дзвінкі приголосні звуки в кінці вимовляй дзвінко

3

Прочитай. Правильно вимовляй дзвінкі приголосні. Спиши три трійки слів на вибір.

Гриби — грибки — гриб. Зуби — зубки — зуб.
Дуби — дубки — дуб. Голуби — голубки — голуб.
Дзьоби — дзьобики — дзьоб.

4

Спиши. Підкресли слова в дужках, які мають вказані ознаки.

Швидка (рибка, вудка, дудка, колядка, незабудка).
Солодка (ягідка, загадка, шоколадка).
Важка (діжка, доріжка, ложка, стежка, книжка).
Цікава (валізка, мотузка, казка, указка).

5

Навчись читати швидко. Спиши один із віршиків на вибір.

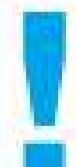
1. На узлісі дуб,
А в роті зуб,
Під дубом гриб,
У морях багато риб.

2. Випав сніг
На наш поріг,
І не бачу я доріг,
А ведмідь заліз в барліг.

6

Прочитай. Обведи з дужок потрібні слова.

1. Гава в'є гніздо ... (на ґанку , у ґрунті , на аґрусі).
2. У коробці лежали ... (гудзики , дзиги , ґердани).
3. Гуси ... (каркали, тъохкали, ґелготіли, цвірінькали).

У словах **легко**, **нігті**, **кігті**, **вогко** ми пишемо **г**, а вимовляємо [x].

Г

Йти легко,
хоч вогко.

На руці нігті,
На лапці кігті.

7

Прочитай слова парами. Як вимовляються перші звуки в словах? Запиши три пари слів на вибір і звукові схеми до них.

фіалка — хвіртка
фонтан — хвоя
ферма — хвала

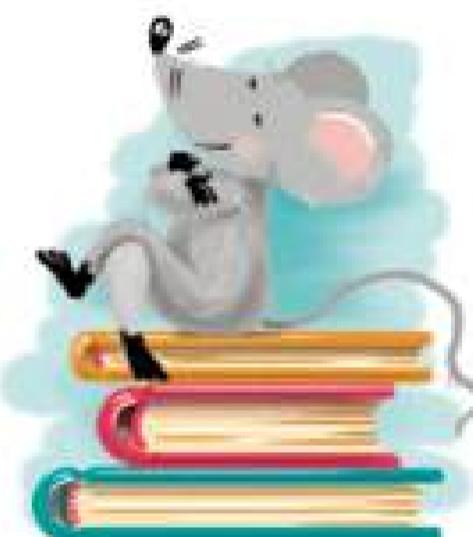
фігура — хвіст
фазан — хвалько
фішка — хвиля

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Казка. Тема і головна думка. Герої. Театралізуємо

ХВАЛЬКУВАТА МИША

Про що йтиметься в казці?

зачин

Стара **бібліотечна** миша **вряди-гóди** ходила в гості до родичів, що жили **на го-**
рищі й мало **тýмили** в земних справах.

Про що ти дізнався / дізналася? Що буде далі?

головна
частина

Подія 1

— Ви, мабуть, і читати не вмієте, — казала миша.
— Куди нам до тебе рівнятися, — **зітхáли** сестри.
— От чи їли ви коли-небудь кота?
— Де вже нам! У нас не миші котів, а коти мишей йдять.

— А я вже не одного кота з'їла, і жоден не встиг навіть **зóйкнути**.

— А чим від них **тхнúло**?
— Здається, папером і фарбою. Та з'їсти кота — то пусте. А от доводилось вам собаку їсти?
— О-о-отакої!
— Я саме вчора з'їла одного пса, **завбíльшки** такого, як вовк, та ще й з іклами... **Схрúмала** його, навіть не зойкнув.

— А чим він пахнув?
— Папером. А носорога ви коли-небудь їли?
— Де там! Ми того носорога навіть не бачили.

Який він? Схожий на сир?

— Схожий на носорога, звісно. А верблюда, принцесу, ялинку ви куштували?

■ Про що ти дізнався / дізналася? Що буде далі?

Подія 2

У цю хвилину де не взявся кіт. Він сидів за скринею, прислухаючись до мýшачої розмови. Кіт був не мальбаний, а справжній, вусатий і з **пáзурями**. Мішенята **дременули** в нірку, бібліотечна ж миша від несподіванки **заклякла** на місці, ставши на задні лапки. Зловив кіт мишу й питаеться:

— То це ти котів єси?
— Я, Ваша Величносте... Але розумієте... Я в бібліотеці...
— Розумію. Ти гризеш котів, намальованих у книжках.
— Інколи, та й то з навчальною метою.
— Це справа гарна, я теж люблю літературу. А чи не слід тобі навчитися дечого в справжнього кота? Слід би тобі знати, що не всі коти паперові й не всіх носорогів можна загризти.

■ Про що ти дізнався / дізналася? Що буде далі?

кінцівка На превелике щастя для **бідолáшної** миші, кіт побачив на підлозі павука і **на хвильку** відвернувся. Бібліотечна миша шурх — і опинилася між книжок.

За Джанні Родарі

■ Поясни значення виділених слів.

■ Сформулюй запитання до тексту, починаючи з поданих слів. Дай відповіді на запитання.

Хто? → Що? → Де? → Коли? → Чому?

2

Перекажи казку, користуючись лінією часу.

3

Вибери потрібне слово з дужок і запиши речення. Обведи слова — назви предметів.

1. Миша з'їла паперового (кота, лева, дельфіна).
2. Кіт побачив (жука, лисицю, павука) і відвернувся.

ПЕРЕНОС СЛІВ ЗІ ЗБІГОМ ПРИГОЛОСНИХ. ВІРШ. ГОЛОВНА ДУМКА

1

Вірш. Художні засоби: пестливі слова

Котик пік **оладки**,
в нього білі **лапки**,
вушка золотисті,
мордочка у **тісті**.

Спершу взяв з долівки
пляшечку **олійки**.
Потім із полиці —
дрібочку кориці.

Потім сів на **ґанку**
почекати Іванку —
щоб Іванка мила
жабці подзвонила:
бо голодну **жабку**
стало котку жалко.
Хоче жабку звати,
щоб почастувати.

- борошно
- кефір
- яйця
- цукор
- сіль
- сода

Чому?

Чому у котика білі лапки?

Чому котик чекав Іванку?

Чому котик вирішив почастувати жабку?

Спиши виділені слова. Обведи в них дві букви, що стоять поруч і позначають приголосні звуки.

2

Запиши назви твоїх улюблених страв із борошна.

Зразок. Я люблю оладки з яблучним варенням.

Довідка. Пиріжки, млинці, тістечка, пиріг, тортик, піца, вареники, галушки, оладки.

Є слова, у яких збігаються приголосні звуки. Вони переносяться по-різному. *Наприклад, фар-ба і фа-рба, зір-ка і зі-рка, кач-ка і ка-чка, мор-ква і морк-ва.*

ола-дки

олад-ки

3

Поділи слова для переносу за зразком.

Зразок.

Гір-ка, гі-рка,

Зразок. Ка-пуста, капу-ста, капус-та,

Персик, зерно, часник, гарбуз, огірки, морква.

Картопля, редиска, цукер-ка, яблуко, борошно.

4

Завдання на вибір

1. Виконай завдання 3.

2. Склади список страв із борошном за абеткою, використовуючи довідку із завдання 1.

3. Запиши рецепт оладок за віршем із завдання 2.

5

Запиши слова, поділяючи їх для переносу.

Ягідка, грядка, кашка, квітка, шапка, жабка, місто, річка, книжка, пальто, пальма.

ЗВУКИ [ДЖ], [ДЗ], [ДЗ']. ПЕРЕНОС СЛІВ ЗІ СПОЛУЧЕННЯМИ БУКВ ДЖ, ДЗ

1

Хто або що які звуки видає? Склади і запиши речення.

Зразок. Джміль дзижчить.

джміль

дзвінок

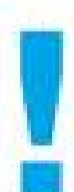

телефон

дзижчить
дзвонить
дзеленчить
дзюркоче

■ Додай склад **за** на початок слова — назви дії. Як змінилося значення слова?

При переносі слова з рядка в рядок не розривай буквосполучення **дж**, **дз**, які позначають один звук [дж], [дз], [дз'].

Збережи нашу
дружбу!

Перенось нас разом
із рядка в рядок!

2

Поділи слова для переносу.

Зразок. Бджо-ла,

Сиджу, заходжу, посаджу,
джмелиний, бджолиний.

Зразок. Гу-дзик,

Кукурудза, подзвонив,
найдзвінкіший, дзеркальце.

3

Що розповів про себе хлопчик? Чи робиш ти так само?
Назви слова — назви дії. Поділи їх для переносу.

Я заходжу до школи.

Я заходжу в клас.

Я виходжу зі школи.
Додому я їжджу автобусом.

Я сиджу на уроці.

Я сажжу рослину.

4

Факти і думки. Ключові слова

ВЕЛЕТЕНСЬКЕ ДЗЕРКАЛО

У Південній Америці є **дзеркальне** озеро. Воно **віддзеркалює** хмари, літаки, повітряні кулі. Спочатку це озеро було солоне. Потім висохло. Його дно залишилося рівним і гладким. Коли на його поверхню потрапляє трохи води, озеро стає як **дзеркальце**.

■ Знайди і підкресли в тексті відповіді на питання.

1. Чому озеро назвали «дзеркалом»?
2. Як утворилося дзеркальне озеро?
3. За якими словами можна впізнати це озеро.

5

Завдання на вибір

1. Спиши текст завдання 4.

2. Придумай речення про себе за зразком завдання 3.

3. Знайди і запиши 3 факти про дзеркальне озеро.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Напиши букву І. Поясни, як вона пишеться.

2

Тема тексту. Проблема. Діалоги. Читання в особах

■ Чи ти губив / губила свої речі? Як ти вирішував / вирішувала цю проблему? Що може загубити книга?

БУКВА І

На перерві букви грали у футбол. Так-так, в Абетковій школі є уроки і перерви. Букви вчаться, грають в ігри, дружать, як ти й твої однолітки.

Гра була в розпалі. Раптом буква І зойкнула:

— Ой, а де мої крапки?

Усі подивилися на букву І. Крапок не було.

— Шукати потрібно, — сказала буква Ш.

Гра припинилася і букви почали шукати крапки у траві, на дереві, у нірці мишкі, але ніде крапок не було.

— Що робити? — бідкалася буква І.

— Не хвилуйся, — сказала буква А і дала букві І два апельсини . — Апельсини, як дві смачні крапки.

— І бублики — смачні крапки, — бурмотіла буква Б.

— А віночки — великі крапки, — вихвалається В.

Буква Г подарувала горошини , а Г — гудзики .

Буква І радісно приміряла нові крапки.

— Я дарую дзеркальця , — дивувала буква **Д**.

— І сяятимуть електричні лампочки , — сказала буква **Е**.

— А буква **Є** простягнула єдиний у світі значок з двома **Є** — правильно написаною і неправильно .

— Від мене жолуді , — журчала **Ж**.

— Тобі личитимуть зефірки , — засміялася буква **З**.

Кожна буква хотіла допомогти букві І.

Буква **И** привела двох їжаків і сказала:

— Мій подарунок особливий. Слово **їжаки** не починається, а закінчується на **И**.

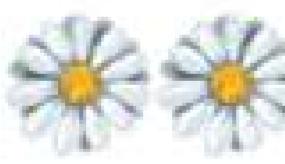
Буква **I** подарувала м'які іграшки.

І вже почала приміряти різні крапки і не сумувати.

— Це йо-йо , — йокнула буква **Й**.

— А у мене колеса , — казала буква **K**.

Л лепетала лимонами , **М** мовила м'ячи , **Н** — намистинки , **О** — окуляри .

П принесла помпони , **Р** — ромашки , **С** співала сонечками сонечками.

Буква **T** тримала тарічки . Буква **У** — усмішки-смайлики . А буква **Ф** фіркала фарами .

Буква **X** пов'язала хустинки . Буква **Ц** пригостила цукерками , а буква **Ч** — черешнями .

— А в мене є шишки , — шепотіла буква **Ш**.

— А в мене щиглики , які співають, — щебетала буква **Щ**.

— А, може, мильні бульбашки підійдуть ? — ніжно запитав **м'який знак**.

— Ні, краще юшка в казанках , — сказала буква **Ю**.

— Чи яблучка , — ясно сказала буква **Я**.

Скільки подарунків! Усі можуть замінити крапки! Але буква **Ї** була трохи засмучена. Вона мріяла про свої крапки.

Аж тут дівчинка із хлопчиком підійшли до дошки й написали крапки.

— Мої крапки! — вигукнула буква **Ї** та стала звичайною і щасливою буквою **Ї**, яку ти зазвичай пишеш у зошиті.

■ Склади список предметів, які дарували букві **Ї**, за абеткою.

■ Чим схожі ці подарунки? Чим відрізняються?

! Ти можеш записати 33 букви в певному порядку. Це абетка.

3

Запиши всі букви з оповідання у тому порядку, в якому вони дарували крапки букві **Ї** та на/зви предметів. Перевір, чи ти записав / записала абетку.

Зразок. А — апельсини, Б — бублики, В — віночки

4

Порівняй.

А Б В Г Г Д Е Є Ж З И І Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Й Ю

АКУЛА

ЛІСИЦЯ

РАВЛИК

■ Запиши в зошит слова за абеткою.

Як записати слова за абеткою

Прочитай слова

Зима
Весна
Осінь
Літо

Підкресли першу букву

Зима
Весна
Осінь
Літо

Пронумеруй перші букви за абеткою

2. Зима
1. Весна
4. Осінь
3. Літо

Запиши список за абеткою

1. Весна
2. Зима
3. Літо
4. Осінь

АБЕТКА. СЛОВНИКИ**1**

Розкажи, яких помилок припустились учні та як їх можна віправити.

Чи правильно я пишу слово?
Як писати слово?

Пинал чи пенал?

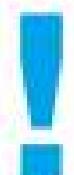

Чи правильно я вживаю слово в реченні? Що означає слово?

У мене є пернатий друг — хом'ячок.

У нас живе котик.
Його принесли в дім ще цуценям.

Словник — книга, у якій подано перелік слів.
Слова в словнику записують за абеткою чи темою.

Я можу дізнатися,
як правильно пи-
сати слово.

Я можу дізна-
тися значення
слова.

2

З яких словників ці аркуші? Поясни свою думку. Чому слова в словниках записують за абеткою?

пекárня, -i
пелюстка, -и,
Д. і М. -ці
пенál, -а

ПЕНÁЛ, -а, чол. Довга коробочка, футляр для зберігання ручок, олівців і т. ін.
ПЕРНАТИЙ, -а, -е. Вкритий пір'ям (про птахів).
ЦУЦЕНЯ, -яти, сер. Маля собаки; щеня.

3

Діти вирішили створити словничок слів з апострофом. Викресли слова, які пишуться без апострофа. Запиши решту слів за абеткою.

М..яч, ~~кух..оль~~, бур..як, бур..ян, хом..як, гор..щик, в..
ють, скл..нка, р..яска, подвір..я, мис..ка, тар..ілка.

4

Назви предмети. Який предмет «зайвий»? Назви решту одним словом. Склади список слів за абеткою.

5

Редагую

■ Запиши речення із завдання 1,
правильно вживаючи слова.

ПРОЄКТ. СТВОРЕННЯ ЖУРНАЛУ «ДИВНІ ЗВИЧКИ»

1 Прочитай вірш. Яку дивну звичку мав хлопчик?

ДИВНА ЗВИЧКА (Скорочено)

Що б мені не говорили
хтось з батьків чи вчителів, —
я на все шукаю рими,
ніби хтось мене завів...
Скаже тато: — Як уроки? —
Я йому: — Летять сороки!
Скаже мама: — Ти поїв? —
Я їй тут же: — Сто корів!
Вчитель каже:
— Йди до дошки! —
Я і тут: — Варення ложка! —
Вчитель:
— Що учив ти вдома? —
Я у відповідь: — Солому!
— Ставлю «два»! — підводить очі.
— Ква! — кажу я, хоч не хочу...
Вже й мені це все набридло,
та чомусь до голови
знову лізуть рими й рими,
хто б і що б не говорив...
Ви питаете: що ж буде?
Я і сам багато думав
і скажу вам по секрету:
мабуть, буду я поетом!

Анатолій Костецький

2

Створіть «Журнал дивних звичок».

1. Запитай у однокласників й однокласниць про їхні дивні звички.
2. Знайди інформацію в газетах, журналах, інтернеті про дивні звички.
3. Напиши про одну дивну звичку. Намалюй малюнок.

3

Обговоріть у групі: Чому потрібно з розумінням ставитися до дивних звичок інших людей, якщо вони нікому не шкодять?

4

Прочитай рядки віршів. Знайди останнє слово рядка. На що ти звертаєш увагу, «дописуючи» вірш? Чому?

1. Бегемот розкрив свій рот,
Хоче з'їсти ... (кашу, пташку, бутерброд, компот).
2. У маленької Оксани
Є прудкі новенські ... (лижі, олівці, сани, банани).
3. Вийшов півник на подвір'я,
Показав барвисте ... (хвіст, пір'я, повір'я, гребінець).

Коли поети пишуть вірші, вони добирають слова, у яких співзвучні закінчення. Такі слова розміщують наприкінці віршованих рядків. Це **рима**.

Чому звичка хлопчика всім здавалася дивною?

Випиши з вірша слова з м'яким знаком. Поділи їх для переносу.

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

3

■ Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.

2

■ Запиши два вміння, яких ти набув/набула.

1

■ Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

Розділ 4. БУДОВА СЛОВА

БУДОВА СЛОВА. ЗАКІНЧЕННЯ. ОСНОВА

Слово складається із частин. У слові є основа і закінчення. **Закінчення** — це частина слова, яка змінюється. **Основа** — частина слова без закінчення.

1 Прочитай розповідь Марічки про нову іграшку. Із чим дівчинка порівнює песика?

Це песик-робот. Незвичайний. Його склали із частин. Так само, як і кожне слово складається із частин. У песика є **голова** і **тулуб**, як основа слова, і **хвостик**, як закінчення слова. Песик постійно махає **хвостиком**, так само, як і закінчення в слові змінюється. А основа залишається сталою. Як і антенки на **голові** песика. Нумо пограймо з песиком!

Як визначити закінчення й основу слова

Зміни слово за питаннями

РИБА
РИБИ

Познач частину слова,
яка змінюється

РИБА
РИБИ

Познач частину слова
без закінчення

РИБА
РИБИ

2 Зміни слова за питаннями і визнач закінчення й основу слів. Утвори пари слів. Поясни свій вибір.

Слово

(немає)
кого? чого?

(даю)
кому? чому?

Липа, береза, мавпа, миша, сметана, молоко.

3

Спиши, змінюючи слова в дужках так, щоб вони пов'язувалися з іншими словами в реченні.

Дружок — мій найкращий друг.
Щоранку я йду з Дружком на
(прогулянка). Він бігає за (голуби). Потім ми повертаємося.
Я годую його (м'ясо) та йду до
(школа). Дружок чекає вечора,
коли ми гратимемо (м'яч).

4

Де чий песик? З'єднай.

Мій песик великий
і кудлатий. Його
звуть Рекс.

Мій песик маленький і товстий.
Він рудий, із чорними плямами
на вушках.

Мого песика
звуть Рижик.

У Кульки довгі
вуха й короткий
хвостик.

5

Діаграма Венна. Порівняй песика-тварину і песика-робота.

Песик-тварина

Відмінне

Спільне

Песик-робот

Відмінне

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Поясни значення слів.

приблудний	пластмасовий	знайда	поталанило
кумедний	мотузяний	пістон	чубитися
клаповухий	окатенький	засідка	вигулькнути

2

Оповідання. Проблема. Персонажі. Головна думка

Чи буває так, що ти не можеш поділити іграшку чи гру з домашнім улюбленацем? з кимось із рідних чи друзів?

ЧИЙ ПЕСИК?

Ох же й поталанило Олέшкові з Олέльком! Їхній тато коло **млина** приблудного **песика** знайшов. Кумедного такого. Клаповухого, окатенького.

Напоїли хлопці знайду **молоком**. Відігріли. Викупали. Став песик у них жити.

І добре йому було б у братів. Тільки ж ніяк вони не поділять його між собою.

Почне збиратись Олέшко на полювання. Закине за плече пластмасову рушницю, що стріляє пістонами, почепить песикові на шию мотузяного повідця, хоче на двір іти.

А Олέлько вже й тут.

— Ану, — кричить, — не руш **собаку**! Я зараз прікорднником буду. Ми з ним у засідку підемо.

І починають чубитись...

Аж якось надвечір зник песик. Хлоп'ята туди, хлоп'ята сюди. Зазирнули до хлівця, у **комору**, **хату**. Ніде нема.

Посідали брати на ґанку й мало не плачуть.

— Бідний, бідний наш песик, — каже Олешко. — Тепер без нас пропаде вже...

— Якби хто знайшов його, я б тому й свого улюбленого **ліхтáрика** не пошкодував.

— А я і рушницю, і шаблюку, і **барабана** — усе віддав би, — аж звівся Олешко. — А з тобою й разу вже не сварився б. Хай би тепер песик назавше твій був.

— Ні, нехай би твій, — велиcodушно сказав Олелько. — Я й не торкався б до нього...

Аж тут десь із-за спини у хлопців вигулькнув їхній песик. Він лизнув руки хлопчиків язичком, ніби хотів сказати: «Не хвилюйтесь. Я вернувся».

— О! — зрадів Олелько. — Знайшовся мій песик.

— Ні, мій! — схопився Олешко.

І почалося знову...

За Анатолієм Григоруком

Чому?

Чому хлопчики не могли вирішити, чий песик?

Чому вони засмутилися, коли песик зник?

Чому оповідання закінчується словами «І почалося знову...»?

■ Випиши виділені слова. Визнач закінчення й основу.

■ Пишу для себе

Напиши, що би порадив / порадила братам.

БУДОВА СЛОВА. КОРІНЬ. СПОРІДНЕНІ СЛОВА

! Корінь — головна частина слова.

- 1 Поясни значення слів. Що в них спільне? Чим відрізняються?

ліс

пролісок

лісник

Слова ліс, лісник, пролісок пов'язані з лісом. Вони мають спільну частину — ліс. Це корінь слова. Такі слова називають спорідненими, чи спільнокореневими.

! Корінь — спільна частина споріднених слів.

ЯК ВИЗНАЧИТИ КОРІНЬ СЛОВА

Добери спорід- Визнач спільну Познач корінь

нені слова

ліс

частину

ліс

ліс

лисиця

лисиця

лисиця

лісеня

лісеня

лісеня

2

Розподіли слова на три групи. Чи є вони спорідненими? Визнач корінь позначка.

Садовий, зимовий, сніжний, сніжинка, садок, взимку, сніжить, садівник, зимувати, садити, піdsnіжник, зимонька.

Сад

Зима

Сніжинка

3

Випиши з тексту споріднені слова. Познач корінь.

У лісі зима. Узимку сніжить. Піdsnіжник і проліска зимують під кучугурами снігу. Лісові звірятам по-різному.

Сонна білочка гріється в дуплі. У їжачка довгий зимовий сон до весни. Лисиця вийшла на полювання. Стежись, зайчику, лисячих лап.

Зразок. **Лісі** — проліска,

Запиши до поданих слів споріднені, користуючись таблицею.

Хто? Що?	Який?	Що робить?
лікар, ліки	?	?
?	?	читає
?	письмовий	?

КОРІНЬ. СПОРІДНЕНІ СЛОВА

1 Текст. Тема і головна думка. Передбачення за заголовком

■ Які традиції є у твоїй родині?

РОДИННА ВЕЧЕРЯ

У неділю наша сім'я готувала вечерю.

Тато приготував з овочів овочевий салат. Мама з картоплі зробила картопляне пюре. Бабуся спекла із сиру сирну запіканку. Дідусь із лимонів зробив лимонад.

А ми разом із сестричкою Аліною мили фрукти: яблука, груші, сливи.

Увечері дідусь читав нам казку «Колосок», а потім тато допомагав клейти повітряного змія.

Наступної неділі ми також допомагали дорослим готувати вечерю. Це ж сімейна традиція.

■ Який абзац «зайвий»? Чому?

■ Випиши з тексту споріднені слова. Познач корінь.

2

Учні обговорювали, чи є **вареник** і **варення** спорідненими словами. Чию думку ти поділяєш?

Сергій

Вареник і **варення** — неспоріднені слова, бо варення солодке, а вареники можуть бути солоними. Наприклад, із картоплею.

Ганна

Це споріднені слова, бо і варення варять, і вареники.

Це споріднені слова, бо в них одинаковий корінь **-вар-** зі значенням **варити**.

Віктор

■ Поміркуй, чи є спорідненими слова **сирник** і **сирий**. Склади речення із цими словами.

3

Визнач до поданих слів споріднені.

1. Вечір — ... (вечеря, вечірній, вівчар).
2. Картопля — ... (картопляний, картон).
3. Цукор — ... (цукорниця, цупкий).

4

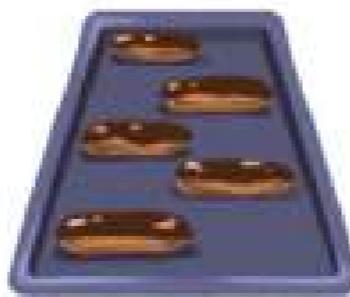
Склади і запиши речення. Визнач закінчення й основу в слові **родина**.

1. Родина, увечері, разом, вечеряє.
2. На, небі, вечірньому, зорі, сяють.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Установи відповідність між діями і наслідками. Подумай, чому завжди є дія та її наслідок.

2

Оповідання. Проблема. Персонажі. Головна думка

Чи говорив / говорила ти коли-небудь «Це не я!»? Розкажи, як це було.

ЦЕ НЕ Я!

Зачин

Пухнастий кіт, песик, товстенький хом'ячок, золота рибка та зелена черепашка і родина Іваненків мешкали у квартирі на п'ятому поверсі.

Головна частина

Уранці Тарас і Анюта кидали речі в наплічник. До школи збириалися. Цуценя Равлик крутилося поряд.

— Ні, — раптом закричав Тарас, — сьогодні немає малювання, і кинув коробку з акварельними фарбами на підлогу. Фарби розлетілися по всій кімнаті. Синя фарба приземлилася в акваріумі. Вода стала спочатку блакитною, а потім темно-синьою.

— Що за шум? — до кімнати зайшла мама. — Що з акваріумом?

У синій воді промайнув хвостик золотої рибки.

— Це не я, — сказав Тарас.

— Це не я, — сказала Анюта.

— Це Равлик, — разом сказали діти.

Хто жив з родиною Іваненків? Що сталося вранці? Що діти сказали мамі? Чому? Що буде далі?

— Зрозуміло, — мама пішла міняти воду в акваріумі, а цуценя побігло за нею. Наче перепрошувало.

Увечері в гості прийшла бабуся і принесла заварні тістечка. Анютині улюблени.

— Спочатку вечера, а потім — чай із тістечками, — сказала мама.

Та хто ж буде чекати. Тістечка лежали смачною гіркою на таці й наче стиха шепотіли: «З'їж нас, не соромся, скуштуй!»

Анютка вирішила надкусити одненьке. За десять хвилин у кухню зайшла мама. Анютка тримала на руках Равлика.

Мама здивовано подивилася на тацю з одним-однією сіньким тістечком.

— Це не я, — сказала Анютка. — Це Равлик.

А Равлик злизав крем із носа Анютки.

Мама нічого не сказала. Чай пили без тістечок. Із сухариками.

Що трапилося? Чому мама промовчала? Що буде далі?

Наступного дня мама варила абрикосове варення, а тато лагодив праску. Тарас і Анютка грали в кімнатний футбол. Таємно. Бо ганяти м'яча у квартирі не дозволялося.

Гульк! — м'яч м'яко опустився в миску з варенням. Він плавав в абрикосовій смакоті, наче млинець.

— Це не я, — сказав Тарас.

— Це не я, — сказала Анютка.

І вони подивилися за Равлика.

— Я не думаю, що це Равлик! — промовила мама.

Тарас і Анютка більше не чіпали липкий від варення м'яч, а грали в піратів. Вони шукали вітрила для піратського корабля. Вітрила — це такі собі шматки тканини. У них дме вітер і штовхає корабель. Скатертина на столі була саме для цього. Але коли діти потягли скатерку зі столу, праска впала на підлогу й ручка відстрибнула вбік.

До кімнати забіг тато.

— Це не я, — сказав Тарас.

— Це не я, — сказала Анютка. — Здається, це Равлик. Він такий бешкетник.

Тато похитав головою.

■ У яких випадках діти говорили «Це не я?». Що буде далі?

Увечері мама з татом сказали:

— Равлик — дуже бешкетливе цуценя. Він не може жити в домі. Йому потрібен простір. Нам доведеться його віддати.

— Hi! — закричали діти. — Ми любимо Равлика. Він такий кумедний, мицький. Дозвольте йому залишитися. Він не буде бешкетувати.

— Добре, — сказав тато. — Але більше ніяких пригод.

Уранці Равлик смачно гриз скакалку біля журнального столика. Раптом за дзвонив телефон, Равлик злякався і за ліз під стіл. Ваза зі столу впала і розбилася.

Тарас і Анюта злякалися. Що робити?

Тепер Равлика точно віддадуть.

До кімнати увійшла мама:

— Що з вазою?

— Це я, — сказав Тарас. — Вибач, мамо.

— Це я, — сказала Анюта. — Пробач.

— Удвох? — здивувалася мама. — Час зробити генеральне прибирання.

Кінцівка

Тарас і Анюта зраділи й посміхнулись Равлику.

Чому діти перестали говорити «Це не я?».

Текст
для мене

Текст
для тексту

Текст
для світу

Що з історії
нагадало про
твоє життя?

Які книжки ти читав /
читала про бешкету-
вання та відповіаль-
ність за свої дії?

Де в новинах,
мультфільмах
описуються
подібні ситуації?

■ Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Я думатиму про на-
слідки своїх дій, тому
що...

2. Усі роблять помилки.
Я їх намагаюся виправ-
ляти, тому що...

КОРІНЬ. СПОРІДНЕНІ СЛОВА

1

Вірш. Проблема. Персонажі. Рима

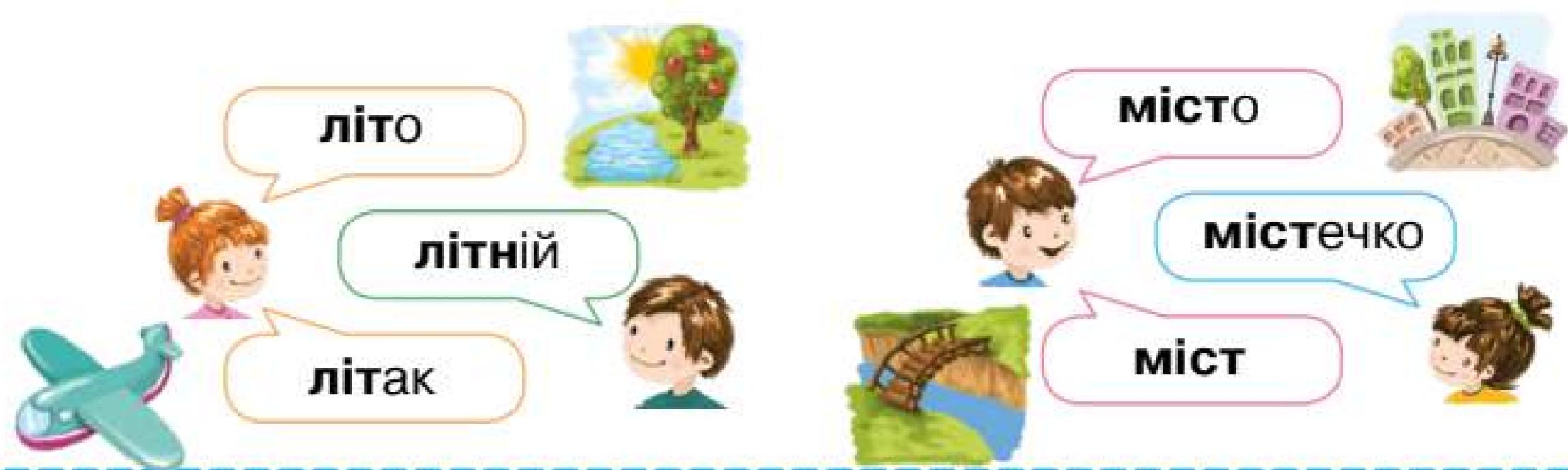
ЛИС ЗУСТРІВ У ЛІСІ ЛИСА

Лис зустрів у лісі лиса.
Лис із лисом обнялися.
— Здрастуй, лисе!
— Здрастуй, лисе! —
Й знову звірі обнялися.
— Ти не **лісий**?
— Я не лісий...
— Так чому ти звешся ли-
сом?
— Але й ти зовешся ли-
сом,
хоч і ти також не лісий!
— Чом я лис?

— А чом я лис?
— Бо я лисом в лісі
зріс.
— І я лисом в лісі зріс.
Й лис із лисом
розійшлися.
Й розійшлися
ліс із лисом:
той — не лісий,
й той — не лісий!
Розійшлися —
та й гадали:
і чому їх так назвали?

Євген Гуцало

■ Назви виділені слова. Чи є вони спорідненими?

! Слова, у яких корені звучать і пишуться однаково, але мають різне значення, не є спорідненими.

2

Назви виділені слова. Заміти їх на протилежні за значенням. Запиши оновлений текст.

У місті є **маленький** міст через річку **Сумна**. З місточка містяни годують **чорних** гусей.

■ Визнач споріднені слова. Познач корінь.

3

Усна народна творчість. Лічилка. Рима

Їхав **ліс** через **ліс**,
Поламав п'ять **коліс**,
Треба стати **погадати**,
Скільки грошей йому дати.

■ Спиши лічилку. Запиши споріднені слова до виділених слів. Познач корінь.

4

5. МЕДІАТЕКСТ. НОВИНА

ЦІКАВІ ГАЗЕТИ

Яких тільки **газет** немає у світі? Є великі і маленькі, товсті й тонкі. Є смачні **паперові** газети з новинами про незвичайну їжу. Газета зроблена з **паперу**, який можна їсти. Є диванні газети, що транслюються на екран, розташований на спинці дивану. Але

найцікавіша — газована **лімонна** газета, яка **літає**. Її наповнюють газом з **лімонаду**. Газетні новини із запахом **лімона**. Ви хочете її прочитати?

- Як перевірити, чи існують такі газети насправді?
- Придумай свою незвичайну газету. З чого вона буде зроблена? Які новини будуть в ній?
- Випиши споріднені слова. Познач корінь.

ФОРМА СЛОВА. СЛОВА-ПОМІЧНИКИ

1 Порівняй форму слова і споріднені слова.

ФОРМА СЛОВА

Сніжинка
 Сніжинку
Сніжинкою

СПОРІДНЕНІ СЛОВА

Сніжинка
Сніговик
Підсніжник

2 Чи правильно діти записали споріднені слова?

Софійка	Дмитро	Павло	Ганна
Лис, лисиця, лисеня.	Вовк, вовчи- ця, вовчена.	Лев, леви- ця, левеня.	Бик, корова, теля.

3 Вірш. Рима. Заголовок.
Переказуємо своїми словами

СНІГОВА КАЗКА

Усе засипав білий **сніг**.
А з ним — відлига на поріг.
І ми в дворі, де я живу,
Зліпили **казку снігову**.
Ось ведмідь — товстий дивак —
Сніжку пробує на смак.
Ось вовчисько-м'ясолюб

Зирить — взяти кого на зуб...

Ось лисичка гостровуха
Гороб'ячий щебет слуха.
Ось зайчеська куцохвості
Всіх запрошують у гості.

А оце — **сніговик**,
В цілім світі мандрівник.
В капелюх його вберем,
Буде в нас він **казкарем!**

Тамара Коломієць

■ Випиши споріднені слова до слів казка і сніг.

! Закінчення слова та слова-помічники слугують для зв'язку слів у реченні.

4 Порівняй речення. Які слова допомагають зв'язати слова в реченні? Спиши речення. Підкресли слова-помічники.

Кіт заліз дерево.
Кіт заліз
на дерево.

Пташка вилетіла
клітки. Пташка
вилетіла **з** клітки.

Миша сидить
кущем. Миша
сидить **під** кущем.

5 Що не так? Зміни форму слова **школа** так, щоб слова в реченні пов'язувалися одне з одним. Запиши текст.

Уранці Артем іде до (школа). У (школа) уроки. Сьогодні є уроки математики. Біля (школа) стадіон. За (школа) парк. Артем любить свою (школа).

6

Де сковалися кошенята? Склади речення. Запиши.

КОЛЯДКИ. ЩЕДРІВКИ

1

Що відбувається? Що роблять діти? Коли це відбувається? Що у дітей в руках? Поясни значення слів.

2

Прочитай текст.

Жодне свято в Україні не обходить-ся без пісень. Різдво — одне з най-улюблених зимових свят в Україні. Під час Різдва діти й дорослі ходять по домівках, співають колядки та щедрівки — зимові обрядові пісні — та розігрують сценки. Співаючи колядки, вони

тримають у руках восьмикутну Різдвяну зірку. Для сценок одягають маски Кози, Ведмедя тощо.

З давнини зірка була символом Сонця, отже, вогню і тепла. Зірка є важливим символом обряду колядування.

■ Перевір себе. Дай відповіді на запитання.

1. Про яке свято
ти прочитав /
прочитала?	2. Які пісні співа-
ють під час різд-
вяних свят?	3. Що символі-
зує Різдвяна
зірка?
• День матері• Великдень• Різдво	• Заклички• Щедрівки• Колядки	• Місяць• Сонце• Планети

Тих, хто колядує, називають **колядниками**. Виконання колядок — **колядуванням**. Господарі осель із радістю приймають колядників та віддячують їм подарунками.

3

Після Коляди є Щедрий вечір, або свято Маланки. Діти та дорослі ходять по домівках із побажанням людям щастя, здоров'я й добробуту в новому році. Це **щедрування**.

■ Прочитай щедрівку.

Щедрик, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка,
Стала собі щебетати,
Господаря викликати:
— Вийди, вийди, господарю,
Подивися на кошару,
Там овечки покотились,
А ягнички народились.
В тебе товар весь хороший,
Будеш мати мірку грошей.
Хоч не гроші, то половина,
В тебе жінка чорноброва.
Щедрик, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка.

■ Подумай, про яку пору року йдеться. Коли прилітають ластівки?

У щедрівках згадують ластівок, весну, сіяння жита.

Тому що в давнину наші предки — слов'яни — святкували новий рік навесні.

■ Прослухай музичний варіант «Щедрівки» Миколи Леонтовича. Дізнайся про композитора.

4 Вивчи напам'ять колядку чи щедрівку.

ПРОЄКТ. ВЕРТЕП ДЛЯ ВСІХ

1 Прочитай і розкажи про вертеп. Знайди інформацію про нього.

ВЕРТЕП

Український народний ляльковий театр називають вертепом. Театр вертеп був схожий на будинок. У ньому було два поверхи. На верхньому поверсі розігрували різдвяні історії із життя святих. На нижньому — історії із життя людей. Історії розігрували лялькар за допомогою ляльок.

Вистави вертепу показували на вулицях. Вертеп був улюбленою розвагою дітей.

■ Зроби ляльки і декорації для вертепу.

■ Придумай виставу. Використовуй декорації й ляльок.

■ Стань волонтером. Покажи виставу дітям першого класу, родинам захисників і захисниць, бабусям і дідусям. Подбай, щоб всім було зручно і затишно під час вистави.

2

Вірш. Автор. Художні засоби
ЗИМОВІ КАНІКУ...

**Відурочено уроки,
Відперервано перерви:
Ми не ходимо до школи —
Заспокоюємо нерви.
Відконтролено контрольні,
Відоцінено оцінки —
Будем **свято святкувати**
Новорічної ялинки.
Буде зимно-сніжно-дивно,
Буде вогників без ліку:
Задля того ми й вчимося,
Щоб довчитись до каніку...**

Григорій Фалькович

■ Утвори пари з виділених слів. Чи можна назвати слова в парах спорідненими?

Створи план шкільних канікул.

1. Дізнайся про дні шкільних канікул. Вибери один тиждень для планування
2. Накресли табличку за календарем так, щоб для кожного дня було своє місце
3. Напиши те, що ти хочеш зробити списком.
4. Розмісти свої справи у календарі, погодивши їх з рідними і друзями, якщо ти плануєш щось спільне
5. Залиш дні, які ти зможеш заповнювати поступово
6. Розкажи про свій план у класі

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

- 3 ■ Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.
- 2 ■ Запиши два вміння, яких ти набув/набула.
- 1 ■ Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

підручник для 2 класу

закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах) Частина 1

Особливості підручника:

- тексти різних типів і завдання для їх аналізу
- завдання для розвитку усного і писемного мовлення
- вправи для формування орфографічних й орфоепічних умінь
- система різnorівневих завдань
- ілюстративний матеріал для формування читацької мотивації
- візуалізація правил
- система різnorівневих завдань
- вправи для розвитку емоційного інтелекту

Інтерактивний електронний додаток містить:

- інтерактивні завдання до кожного уроку
- відео, 3D-моделі
- тестування до кожного розділу з автоматичною перевіркою результату
- додаткові завдання
- відеоуроки
- календарно-тематичний план

